

MITEN KUNNAT KOTOUTTAVAT?

Kotouttamislain toimeenpanon seurantakyselyn tuloksia vuodelta 2005

1. KOTOUTTAMISSEURANNAN TAUSTAA.....	4
2. SEURANTAKYSELYN TOTEUTUS JA TAVOITTEET	6
2.1. Kyselyyn vastanneet kunnat ja niiden asukkaat	7
3. YHTEENVETOA KYSELYN TULOKSISTA	9
4. KUNNAN KOTOUTTAMISOHJELMA.....	11
4.1. Kotouttamisohjelmien määrät.....	11
4.2. Ohjelman hyväksynyt taho	12
4.3. Ohjelmia valmistellaan laajapohjaisesti	12
4.4. Yhteistyömuotoja on kehitetty	14
4.5. Ohjelmien päivittäminen	14
5. KOTOUTTAMISTA EDISTÄVÄT PALVELUT	15
5.1. Työvoimatoimistot ja kunta palvelujen pääjärjestäjinä.....	15
5.2. Arvio palvelujen saatavuudesta.....	16
5.3. Vanhusten palvelujen saatavuudessa eniten parantamisen varaa.....	19
6. KOLMANNEN SEKTORIN TUKEMINEN.....	20
6.1. Kulttuurista, liikuntaa ja kielikoulutusta.....	20
6.2. Miten kolmannen sektorin kotouttamista edistävää toimintaa tuetaan.....	21
7. MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISSUUNNITELMAT	22
7.1. Yhteistyö työvoimatoimiston kanssa.....	22
7.2. Lasten, nuorten ja vanhusten suunnitelmat.....	23
7.3. Suunnitelmien laatimisaikataulu	24
7.4. Suunnitelmien laadinnassa esiintyvät ongelmat.....	25
8. TIEDOTUS.....	26
8.1. Tiedotus maahanmuuttajille	26
8.2. Tiedotus kuntalaisille maahanmuuttoasioista	27
8.3. Kotouttamisohjelman kieliversiot ja Internet-sivut.....	28
10. KEHITTÄMISPROJEKTIT.....	29
11. KOTOUTTAMINEN JA YHDENVERTAISUUS	30
11.1. Yhdenvertaisuussuunnitelma vireillä monessa kunnassa	30
12. KOTOUTTAMISTOIMINNAN SEURANTA KUNNISSA	34
13. HYVÄT KÄYTÄNNÖT	35
14. KOTOUTTAMISTOIMINNAN KEHITTÄMINEN	39
15. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	42
SVENSKSPRÅKIGT SAMMANDRAG	44
ENGLISH SUMMARY	49
LIITTEET	54
Kyselylomake	54
Taulukot	60
Taulukko 1. Suomessa asuvat ulkomaan kansalaiset, 31.12.2005	60
Taulukko 2. Yhteenveto: kotouttamisohjelmat, pakolaisväestö, paluumuuttajat ..	61
Taulukko 3. Yhteenveto: kuntien arviot kotouttamispalvelujen saatavuudesta ...	62
Kaavio: Kotouttamisen rakenteet ja kotoutumisen ulottuvuudet	64
LÄHTEET.....	66

SAATTEEKSI

Suomessa asuvien ulkomaalaisten määrä on kymmenen viime vuoden aikana liki kaksinkertaistunut. Vuonna 1995 maassamme asui 68 500 ulkomaalaista ja vuoden 2005 lopussa määrä oli lähes 114 000. Tämä on asettanut valtiolle, kunnille ja muille palvelun tarjoajille uudenlaisia haasteita, jotta ne pystyisivät tukemaan maahanmuuttajien joustavaa ja tehokasta kotoutumista yhteiskuntaan ja työelämään.

Kotouttamisesta säädetään vuonna 1999 voimaan tulleessa kotouttamislaissa (Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999). Lain keskeiset välineet kotoutumisen edellytysten luomiseksi ovat kunnan kotouttamisohjelma ja maahanmuuttajan yksilöllinen kotoutumissuunnitelma. Suunnitelmien piirissä oli vuonna 2005 yli 10 000 henkilöä. Vuosittain suunnitelma laaditaan noin 3 500 Suomeen muuttaneelle.

Työministeriö on tehnyt vuodesta 2000 lähtien kotouttamislain toimeenpanosta vuosittain seurantakyselyn kunnille. Kysely on toteutettu yhdessä TE-keskusten maahanmuuttoasioiden vastuuhenkilöiden kanssa. Tavoitteena on saada yleistä tietoa kotouttamispalvelujen tilasta ja kehityksen suunnasta, toimijoista ja resursseista. Tuloksia käytetään maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisen, suunnittelun ja ohjauksen välineenä.

Tämänvuotinen internetpohjainen kyselyjärjestelmä mahdollisti vastausten monipuolisen tarkastelun ja kysymysten ristiintaulukoinnin. Raportissa vastauksia tarkastellaan alueellisesti, kunnan asukasmäärän ja siellä asuvien ulkomaalaisten määrän mukaan. Joitain vastauksia on tarkasteltu myös sen mukaan, asuuko kunnassa pakolaisia.

Vastausprosentti oli 60. Kyselyn tulosten kattavuutta parantaa se, että yli 93 % Suomessa asuvista ulkomaalaisista asuu niissä kunnissa, jotka vastasivat kyselyyn. Kaikki kunnat, joissa asuu yli 500 ulkomaalaista ja lähes puolet kunnista, joissa asuu alle 50 ulkomaalaista, vastasivat kyselyyn. Tuloksista käy ilmi, että maahanmuuttajien kotouttamista tuetaan monipuolisesti Suomen kunnissa. Toimijoiden piiri on laajentunut ja yhteistyötä tehdään yhä enemmän yli hallinto- ja kuntarajojen.

1. KOTOUTTAMISSEURANNAN TAUSTAA

Kotouttamislain mukaan kunnilla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta. Kunta ja työvoimatoimisto järjestävät yhdessä muiden toimijoiden kanssa kotoutumista edistäviä ja tukevia toimenpiteitä ja palveluja maahanmuuttajille. Maahanmuuttajien kotouttamisen sekä turvapaikanhakijoiden vastaanoton yleinen kehittäminen, suunnittelu, ohjaus, seuranta ja yhteensovittaminen kuuluu työministeriölle. Kotouttamislakia on muutettu viisi kertaa. Viimeisin muutos astui voimaan 2.1.2006. Tässä yhteydessä työministeriö uusi myös antamansa ohjeen maahanmuuttajien kotouttamisesta, kotoutumissuunnitelmasta ja kotoutumistuesta (O/10/2006).

Kotouttamislain toteutumista seurattava

Valtioneuvosto antoi kotouttamislain toimeenpanosta eduskunnalle selonteon vuonna 2002. Selonteon mukaan laki on osoittautunut tarpeelliseksi ja hyödylliseksi, mutta kotouttamistoimia on tarpeen edelleen kehittää vastaamaan maahanmuuttajien, kotouttamistyötä tekevien tahojen ja Suomen yhteiskunnan tarpeita. Selonteko sisälsi lainsäädäntöä, hallintoa ja käytäntöjä koskevia kehittämissuhteita. Maahanmuuttajakoulutuksen resursseja on lisättävä ja erityisesti nuorten, naisten ja perheiden asemaa on tuettava jatkossa. Työvoiman ulkopuolelle jäävien ryhmien kotouttamispalveluja on tarpeen vahvistaa. Viranomaisyhteistyöhön, etenkin selkeään ja johdonmukaiseen tehtävien jakoon kuntien ja valtion kesken, on kiinnitettävä huomiota.

Eduskunta totesi selontekoon antamassaan vastauksessa kotouttamislain tavoitteiden saavuttamisen olevan pitkäjänteinen prosessi, mikä edellyttää, että hallitus seuraa edelleen tarkkaan kotouttamislain tavoitteiden toteutumista ja toimivuutta sekä antaa vuoden 2007 loppuun mennessä eduskunnalle uuden selonteon.

Tuoreessa hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa (hyväksyttiin lokakuussa 2006) edellytetään myös kotouttamisjärjestelmän ohjauksen tehostamista ja mm. eri väestöryhmien välisten etnisten suhteiden parantamista, joista varsinkin jälkimmäistä pitäisi seurata, niin kuin myös koko ohjelman toteutumista. Kaiken kaikkiaan ohjelmassa tavoitellaan kokonaisvaltaista lähestymistapaa maahanmuuttoon. Edellä mainittujen lisäksi keskeisiä teemoja ovat varautuminen näköpiirissä oleviin työvoiman saatavuusongelmiin työperusteista maahanmuuttoa kehittämällä ja maahanmuuttajille tarkoitetun opastusjärjestelmän luominen.

Ohjelmassa korostetaan Suomen vetovoimatekijöitä ja niistä tiedottamista. Eri selvitysten mukaan näitä vetovoimatekijöitä ovat muun muassa puhdas luonto, yleinen vakaus ja turvallisuus, toimivat julkiset palvelut sekä kansainvälisesti toimivien yritysten tunnettuus ja kohtuullinen ansiotasotaso.

Kotoutuminen on kaksisuuntaista

Kotoutumisessa painotetaan sen kaksisuuntaisuutta: maahanmuuttajia autetaan pääsemään mahdollisimman nopeasti sisään yhteisöön ja mukaan työelämään. Samalla huolehditaan yhdenvertaisen kohtelun toteutumisesta ja edesautetaan myönteisten asenteiden syntymistä ja säilymistä pääväestön keskuudessa. Maahanmuuttajilla on samat oikeudet kaikkiin peruspalveluihin kuin kantaväestölläkin: peruskoulutukseen, asumiseen, sosiaalityöhön, päivähoitoon, terveydenhoitoon ja työhallinnon palveluihin.

Suomen Kuntaliiton maahanmuuttopoliittisissa linjauksissa todetaan, että kotoutuminen on onnistunut, kun maahanmuuttaja on saavuttanut tasavertaisen aseman yhteiskunnassa muun väestön kanssa niin oikeuksissa kuin velvollisuuksissa. Kaikki maahanmuuttajat tarvitsevat muiden kuntalaisten tavoin kuntien järjestämiä palveluja. Maahanmuuttajan omaa aktiivisuutta korostetaan. Samoin sitä, että toimenpiteiden on lähdettävä maahanmuuttajan omista tarpeista. Kuntasektorin on isona työnantajana turvattava myös oma työvoiman saantinsa. Myös jo maassa olevien ulkomaalaisten työmahdollisuuksia on edistettävä.

2. SEURANTAKYSELYN TOTEUTUS JA TAVOITTEET

Kotouttamislain toimeenpanosta on tehty vuosittain seurantakysely kunnille vuodesta 2000 lähtien. Työministeriö on toteuttanut kyselyn yhdessä TE-keskusten maahanmuuttoasioiden vastuuhenkilöiden kanssa. Tavoitteena on saada tietoa seuraavista asioista:

- Kunnan kotouttamisohjelman laatiminen ja seuranta
- Maahanmuuttajien kotoutumista tukevat toimenpiteet ja palveluiden saatavuus ja kattavuus
- Yhteistyö eri viranomaisten kesken
- Kolmannen sektorin tukeminen
- Maahanmuuttajille tehtävien kotoutumissuunnitelmien laadinta, yhteistyö, seuranta ja niihin liittyvät haasteet ja ongelmat
- Yhdenvertaisuus ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen
- Tiedottaminen, seuranta ja kehittämistoimenpiteet
- Hyvät kotouttamiskäytännöt

Kuntia on pyydetty myös arvioimaan kunnassa asuvien pakolaisten ja entisen Neuvostoliiton alueelta tulleiden paluumuuttajien määriä.

Vuoden 2005 kysely toteutettiin Internet-kyselynä Digium Enterprise –tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmalla (kyselylomake liitteenä). TE-keskukset välittivät kyselyn alueensa kunnille. Tarkoituksena oli saada jokaisesta kunnasta yksi vastaus, josta käy ilmi kunnan kotouttamistoiminta mahdollisimman kattavasti.

Tuloksia käytetään maahanmuuttajien kotouttamisen kehittämisen, suunnittelun ja ohjauksen välineenä. Kansallisen tason lisäksi maahanmuuttajien kotouttamisen kehitystä seurataan Euroopan unionin komissiossa, jonne työministeriö toimittaa vuosittain raportin kansallisesta kotouttamispolitiikasta. Komissio laatii kansallisten raporttien pohjalta vuosikertomuksen, jossa arvioidaan kotouttamisen kehitystä Euroopan unionin jäsenmaissa. Raporteilla kerättävän tiedon avulla on tarkoitus luoda johdonmukaisempaa yhteistä linjaa maahanmuuttajien kotouttamiseen Euroopan unionissa.

Myös TE-keskukset saavat oman alueensa kuntien vastaukset ja yhteenvedot käyttöönsä. Tulokset toimivat myös informaatio-ohjauksena ja kunnat saavat tuloksista vertailtavuutta oman kotouttamistoimintansa arvioinnille.

2.1. Kyselyyn vastanneet kunnat ja niiden asukkaat

Manner-Suomen 415 kunnasta kyselyyn vastasi 250 kuntaa, eli vastausprosentti oli 60, joka on noin 2 prosenttiyksikköä viimevuotista korkeampi. Viime vuonna kyselyyn vastasi 239 kuntaa. Kun kysely tehtiin ensimmäisen kerran vuonna 2000 oli vastausprosentti yli 80 ja sitä seuraavinakin vuosina yllettiin yli 60 %:in.

Vastausprosentti on selvässä suhteessa kunnan kokoon ja varsinkin siellä asuvien ulkomaalaisten määrään: mitä enemmän ulkomaalaisia, sitä enemmän on myös kotouttamistoimintaa. Kaikki ne kunnat (19), joissa asuu yli 500 ulkomaalaista ovat vastanneet kyselyyn. Suomessa on lähes 250 sellaista kuntaa, joissa asuu vain alle 50 ulkomaalaista. Tämän seurantakyselyn kannalta on mainitsemisen arvoista, että miltei puolet näistäkin kunnista vastasi kyselyyn.

Kyselyyn vastaaminen kunnan asukasmäärän mukaan

Kunnan asukasmäärä	Manner-Suomen kuntia yhteensä	Kyselyyn vastanneet kunnat		Vastaamatta jättäneet kunnat
		Määrä	%-osuus	
Alle 2 000	67	23	34 %	44
2 001 - 6 000	172	94	55 %	78
6 001 - 10 000	76	47	62 %	29
10 001 - 20 000	48	36	75 %	12
20 001 - 40 000	33	31	94 %	2
40 001 - 100 000	13	13	100 %	
Yli 100 000	6	6	100 %	
YHTEENSÄ	415	250	60 %	165

Kyselyyn vastaaminen kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrän mukaan

Kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrä	Manner-Suomen kuntia yhteensä	Kyselyyn vastanneet kunnat		Vastaamatta jättäneet kunnat
		Määrä	%-osuus	
Alle 50	244	115	47 %	129
51 - 200	118	84	71 %	34
201 - 500	26	24	92 %	2
501 - 1 000	12	12	100 %	
1 001 - 5 000	10	10	100 %	
Yli 5 000	5	5	100 %	
YHTEENSÄ	415	250	60 %	165

Kyselyn tulosten kattavuutta parantaa se, että yli 93 % Suomessa asuvista ulkomaalaisista asuu niissä kunnissa, jotka vastasivat kyselyyn. Toisin sanoen vain 7 % asuu niissä kunnissa, jotka eivät kyselyyn vastanneet. Kattavuutta voidaan tarkastella myös sen mukaan, kuinka moni ulkomaalainen asuu kunnassa, jossa on kotouttamis-

ohjelma. Alla olevasta taulukosta käy ilmi, että yli 90 % Manner-Suomen kunnissa vakinaisesti asuvista ulkomaalaisista asuu kotouttamisohjelman laatineessa kunnassa.

Kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrä ja kotouttamisohjelma

Onko kunnalla kotouttamisohjelma	Kunnissa asuvien ulkomaalaisten määrä	
	Määrä	%-osuus
Kyllä	101 689	90,61 %
Ei, mutta se on vireillä	1 413	1,26 %
Ei	1 648	1,47 %
Ei tietoa	7 475	6,66 %
YHTEENSÄ	112 225	100,00 %

Yli puolet vastaajista (139) ilmoitti toimivansa johtavassa tehtävässä kunnassa. Heistä suurin osa (119) toimi sosiaali- terveystoimen johtavassa tehtävässä, loput hallinnossa. Sosiaalityöntekijöitä tai vastaavia vastaajista oli 81 ja maahanmuuttotyön koordinaattoreita tai vastaavia 15.

3. YHTEENVETOA KYSELYN TULOKSISTA

Tämänvuotisista tuloksista käy ilmi, että yleinen tietoisuus kotouttamisesta ja yhdenvertaisuudesta on lisääntynyt. Myös kotoutumisen edellytyksiä tuetaan varsin monipuolisesti Suomen kunnissa. Tulokset eivät kuitenkaan suoraan kerro maahanmuuttajien kotoutumisesta, vaan rakenteista, palveluista ja toimenpiteistä, jotka näyttävät kotouttamislain voimaan astumisen jälkeen (v. 1999) monipuolistuneen ja laajentuneen huomattavasti.

3.1. Toimintaa ja toimintamalleja kehitetään yhteistyössä

- Yhteistyönä syntyvät strategiat, kannanotot, kotouttamishjelmat ja –palvelut
- Yhteistyötä tehdään yli hallinto- ja kuntarajojen
- Yli puolet ilmoitti tekevänsä *hyvin paljon* tai *paljon* yhteistyötä työvoimatoimiston kanssa kotoutumissuunnitelmien laadinnassa

3.2. Toimijoiden määrä on kasvanut

- Yhteistyökysymyksiä on kartoitettu uudelleen ja toimijoiden määrä on kasvanut mm. projektitoiminnan myötä
- Monikulttuurisuusneuvottelukuntia on perustettu moniin kuntiin
- Ohjelmia on täydennetty ottamalla huomioon kolmannen sektorin toiminta; palvelujen järjestämisen lisäksi se osallistuu myös kunnan kotouttamishjelmien laadintaan erityisesti suurissa kunnissa
- Kunnat tukevat myös rahallisesti kolmatta sektoria ja keskinäistä verkostoitumista
- Kunnat ja työvoimatoimistot järjestävät edelleen suurimman osan palveluista

3.3. Ohjelmia päivitetään ja uusitaan

Noin kolmannes (55) ohjelman laatineista 183 kunnasta ilmoittaa päivittäneensä ohjelmaa. Syyksi päivittämiseen mainitaan:

- Rakenteelliset muutokset, kuten omat organisaatiomuutokset, kuntaliitokset tai seutuyhteistyön kehittyminen
- Säädosmuutokset ja yhdenvertaisuusteeman huomioonottaminen
- Etnisen syrjinnän ja rasismien vastaisen toiminnan esille nostaminen
- Työperäisen maahanmuuton aiheuttama kotouttamispalvelujen tarve
- Konkreettisten toimenpide-ehdotusten kirjaaminen ohjelmiin

3.4. Palvelujen saatavuus

Alle 16-vuotiaiden tilanne näyttää parhaimmalta, sen sijaan vanhusten, yli 64-vuotiaiden palveluiden saatavuudessa olisi paljon parantamisen varaa.

3.5. Yhdenvertaisuussuunnitelmaa laaditaan parhaillaan monessa kunnassa

Kaikkiaan 48 kuntaa ilmoitti suunnitelman laatimisen olevan vireillä. Suunnitelma on laadittu 51 kunnassa: 25 kunnassa on erillinen suunnitelma ja 26 kunnassa se on osa kotouttamisohjelmaa. Suurimmalla osalla Suomen kunnista ei kuitenkaan vielä ole suunnitelmaa.

3.6. Tiedotus maahanmuuttajille

- Internet-sivut mainitaan suosituimmaksi tiedotustavaksi
- Pakolaisia vastaanottaneet kunnat järjestävät muita useammin erikielisiä tiedotustilaisuuksia ja niillä on myös muita enemmän erikielistä materiaalia. Maahanmuuttajien kieliä hallitsevia työntekijöitä on myös eniten näissä kunnissa
- Monessa kunnassa (41 %) ei ole yleistä tiedotusta lainkaan. Varsinkin pienissä kunnissa tukeudutaan yksilölliseen neuvontaan ja ohjaukseen

3.7. Tiedotus kuntalaisille

- Yleisin tapa on järjestää tiedotustilaisuuksia, tukea vuorovaikutusta järjestöjen kautta tai tiedottaa tiedotusvälineissä
- Kunnista 58 % vastasi, ettei erillistä tiedotusta kuntalaisille ole; näissä kunnissa asui useimmiten alle 50 ulkomaalaista

3.8. Seurannassa edelleen kehitettävää

Kotouttamisohjelmien toteutumista seurataan 47 kunnassa ja kotoutumissuunnitelmien 64 kunnassa. Muutamassa kunnassa on tehty myös erillisiä seurantaraportteja ja -tutkimuksia. Pakolaisia vastaanottaneet kunnat seuraavat sekä kotouttamisohjelman että kotoutumissuunnitelmien toteutumista muita enemmän. Seurannassa on kuitenkin edelleen kehitettävää: yli puolet vastaajista ilmoittaa, että seurantaa ei ole.

3.9. Vastauksissa nousevat esille samat haasteet kuin edellisinäkin vuosina

- Riittämättömät henkilöstöresurssit
- Koulutuksen ja perehdytyksen tarve
- Suunnitelmien toteutumisen seurannan vaikeus
- Toimenpiteitä ei aina ole riittävästi: erityisesti työvoimaan kuulumattomien kotoutumiseen ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota.

4. KUNNAN KOTOUTTAMISOHJELMA

Kotouttamislain mukaan kunta laatii kotouttamisohjelman yhteistyössä paikallisten viranomaisten kanssa. Ohjelma sisältää suunnitelman kotouttamisen tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista ja yhteistyöstä sekä etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistämisestä.

Kotouttamisohjelmaa laadittaessa ja toteutettaessa kuullaan maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä sekä mahdollisuuksien mukaan muita paikallisia tahoja.

4.1. Kotouttamisohjelmien määrät

Kyselyyn vastanneista 250 kunnasta ohjelma on 183 kunnassa. Kaikkiaan 44 kuntaa ilmoitti, että ohjelmaa ei ole. Vireillä ohjelman teko oli 23 kunnassa. Kaikki Suomen kunnat eivät vastanneet kyselyyn, minkä vuoksi ei voida tarkkaan sanoa, kuinka monessa Suomen kunnassa ohjelma on.

Alla oleva taulukko kuvaa, kuinka paljon seurantakyselyyn vastanneissa kunnissa asuu ulkomaalaisia. Taulukosta käy selvästi ilmi, että ohjelman teko on suorassa suhteessa kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrään: mitä vähemmän ulkomaalaisia kunnassa asuu, sitä harvemmin ohjelma on laadittu. Ohjelma on lähes kaikilla niillä kunnilla, joissa asuu yli 200 ulkomaalaista.

Samoin 92 % niistä kunnista, jotka ovat ottaneet vastaan pakolaisia (74) on kotouttamisohjelma. Ohjelman tekeminen on ehtona pakolaisten vastaanotosta maksettavien korvausten saamiselle. Kotouttamislain 8 §:n mukaan kunta voi saada korvauksen pakolaisista aiheutuvista kustannuksista, jos se on laatinut tai sitoutunut laatimaan kotouttamisohjelman. Edellytyksenä myös on, että kunta ja TE-keskus ovat tehneet sopimuksen pakolaisten vastaanotosta aiheutuvien kustannusten korvaamisesta. Tarkoitus on, että kytkemällä korvaukset kotouttamisohjelmaan, pakolaisten yhteiskuntaan kotoutumista tuettaisiin tehokkailla ja oikein kohdennetuilla toimenpiteillä.

Kuntien kotouttamisohjelmat ulkomaalaisten määrän mukaan

Ulkomaalaisten määrä	Manner-Suomen kunnat	Kunnalla kotouttamisohjelma				
		Kyllä		Ei, mutta vireillä	Ei	Vastausten lukumäärä
		Määrä	%			
Alle 50	244	67	27 %	14	34	115
51 - 200	118	66	56 %	8	10	84
201 - 500	26	23	88 %	1		24
501 – 1 000	12	12	100 %			12
1 001 – 5 000	10	10	100 %			10
Yli 5 000	5	5	100 %			5
YHTEENSÄ	415	183	44 %	23	44	250

4.2. Ohjelman hyväksynyt taho

Useimmissa kunnissa kotouttamisohjelman on hyväksynyt joko hallitus tai valtuusto. Muina hyväksyjätahoina mainitaan perusturvalautakunta, sosiaalilautakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta tai seutukunta.

Mikä taho hyväksyi kotouttamisohjelman?

Ohjelman hyväksyjä	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. kaupungin/kunnanvaltuusto	74	39,36%					
2. kaupungin/kunnanhallitus	86	45,74%					
3. Joku muu taho, mikä?	28	14,89%					
Vastaajia yhteensä	188	100%					

4.3. Ohjelmia valmistellaan laajapohjaisesti

Työvoimatoimiston ja muiden viranomaisten on kunnan aloitteesta osallistuttava oman toimialansa osalta ohjelman laatimiseen ja toimeenpanoon. Kotouttamisen onnistuminen edellyttää yhteistyötä kunnan sosiaali-, terveys-, sivistys- ja asuntotoimen sekä työhallinnon ja elinkeinoelämän, kansaneläkelaitoksen, poliisin, maahanmuuttaja- ja kansalaisjärjestöjen, uskonnollisten yhteisöjen ja seurakuntien sekä muiden paikallisten tahojen välillä (työministeriön ohje maahanmuuttajien kotouttamisesta 2006).

Vastauksista käy ilmi, että monet toimijat osallistuvat aktiivisesti ohjelman valmisteluun ja laadintaan. Työ- ja sosiaaliviranomaisten lisäksi myös opetus- ja terveystoimi osallistuvat useissa kunnissa ohjelman tekoon. Yhteisiä kuulemistilaisuuksia on järjestetty eri tahoille ohjelman laatimisen yhteydessä.

Kotouttamisohjelman laadintaan osallistuneet tahot

Taho	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 194)	20%	40%	60%	80%	100%
1. Kunnan/kaupunginhallitus	41	21,13%					
2. Maahanmuutto/ulkomaalaistoimisto tai vastaava	25	12,89%					
3. Maahanmuuttokoordinaattori	31	15,98%					
4. Keskushallinto	41	21,13%					
5. Sosiaalitoimi	189	97,42%					

6.	Terveystoimi	109	56,19%	
7.	Opetustoimi	121	62,37%	
8.	Asunto- ja ympäristötoimi	68	35,05%	
9.	Kulttuuri- ja sivistystoimi	75	38,66%	
10.	Kunnan kansainvälinen toiminta/yksikkö	6	3,09%	
11.	Työvoimaviranomaiset	154	79,38%	
12.	Kansalaisjärjestöt	34	17,53%	
13.	Maahanmuuttajien edustus	51	26,29%	
14.	Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt	10	5,15%	
15.	Seurakunta	56	28,87%	
16.	Poliisi	40	20,62%	
17.	Kela	72	37,11%	
18.	Muina tahoina mainittiin: <ul style="list-style-type: none"> • TE-keskus • turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus • alueen oppilaitokset • Työteho-seura 	19	9,79%	

4.4. Yhteistyömuotoja on kehitetty

Kuntien välinen yhteistyö on lisääntynyt. Vastanneista 198 kunnasta peräti 55 ilmoittaa, että ohjelma on tehty tai sitä ollaan valmistelemassa kuntien välisenä yhteistyönä. Yhteistä ohjelmaa toteutetaan yleensä kahden tai kolmen kunnan kesken, mutta esimerkkejä löytyy myös suurempien kuntaryppäiden yhteistyöstä. Vastauksista käy ilmi, että on syntynyt myös kuntien ja seutukuntien yhteisiä maahanmuuttostrategioita. Yhteistyötä tehdään koko maassa, eniten Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Etelä-Savon, Uudenmaan ja Satakunnan TE-keskusten alueilla. Eniten yhteisiä suunnitelmia on kunnilla, joissa asuu alle 200 ulkomaalaista.

Verrattaessa tulosta aikaisempien vuosien tuloksiin yhteistyötahot ovat nyt löytäneet toisensa. Vuoden 2000 kyselyn tulosten raportoinnissa todettiin, että toimintakäytäntöjen luominen ja kehittäminen sekä yhteistyötahojen selvittäminen oli useissa kunnissa vielä pahasti kesken. Vuoden 2001 kyselyn vastauksissa toivottiin kuntarajat ylittävää yhteistyötä lain toimeenpanossa.

Seutuyhteistyö todetaankin monissa valtakunnallisissa ohjelmissa ja kannanotoissa yhdeksi mahdollisuudeksi kehittää kotouttamispalveluiden järjestämistä, koska maahanmuuttajien määrä kunnittain ja alueittain vaihtelee suuresti. Näin todetaan muun muassa Suomen Kuntaliiton maahanmuuttopoliittisissa linjauksissa (Kuntaliitto, 2004, 5.)

4.5. Ohjelmien päivittäminen

Noin kolmannes (55) ohjelman laatineista kunnista ilmoittaa päivittäneensä ohjelmaa. Uudenmaan TE-keskuksen kunnat (14) ovat useimmiten jo ehtineet päivittämään ohjelmaansa. Muiden osalta vastaukset jakaantuvat tasaisemmin. Monilla kunnilla päivittyminen on parhaillaan käynnissä tai se on tehty parin viime vuoden aikana.

Säädösmuutokset ja yhdenvertaisuusteeman huomioonottaminen mainitaan useimmiten päivitystarpeiden syyksi. Erityisesti on haluttu nostaa esille etnisen syrjinnän ja rasismien vastainen toiminta. Myös työperäisen maahanmuuton aiheuttama kotouttamispalvelujen tarve on noussut esille.

Rakenteelliset muutokset, kuten omat organisaatiomuutokset, kuntaliitokset tai seutuyhteistyön kehittyminen aiheuttavat muutostarvetta. Yhteistyökysymyksiä on siis kartoitettu uudelleen ja toimijoidenkin määrä on kasvanut. Ohjelmia on täydennetty ottamalla huomioon kolmannen sektorin toiminta, erilaiset projektit ja esimerkiksi monikulttuurisuusneuvottelukunnan perustaminen.

Ohjelmiin pyritään saamaan entistä enemmän näkyviin konkreettisia toimenpide-ehdotuksia. Niiden pohjalta onkin hyvä järjestää myös aktivoivia ja laadukkaita kotouttamista edistäviä palveluja.

Valtioneuvoston selonteossa todetaan, että tavoitteet on tarkoitus konkretisoida kotouttamisohjelmissa siten, että ne ovat ohjelmiin sisältyvin toimenpitein saavutetta-

vissa ja eri viranomaisten ja muiden tahojen yhteistoimin toteutettavissa (selonteko, 17). Seuraavassa kappaleessa tarkastellaan kuntien vastauksia koskien palvelujen järjestämistä ja siinä esiintyviä haasteita.

5. KOTOUTTAMISTA EDISTÄVÄT PALVELUT

Kotoutumista tukevien ja edistävien toimenpiteiden ja palvelujen piiriin voi kuulua Suomeen muuttanut henkilö, jolla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta Suomessa.

Tavoitteena on, että kunta ja työvoimatoimisto kokoavat yhtenäisen palvelujen ja toimenpiteiden kokonaisuuden, jossa sekä julkisten että myös yksityisten tahojen palvelut ja toimenpiteet täydentävät toisiaan.

5.1. Työvoimatoimistot ja kunta palvelujen pääjärjestäjinä

Vastaajia pyydettiin valitsemaan kolme eniten kotouttamispalveluja kunnassa järjestävää tahoa. Kotouttamispalveluilla tarkoitetaan tässä kotoutumista tukevia ja edistäviä toimenpiteitä ja palveluja.

Alla olevasta taulukosta käy ilmi työvoimatoimiston ja kunnan merkittävä rooli palvelujen järjestäjinä: lähes kaikki vastaajat ovat maininneet työvoimatoimiston ja kunnan kolmen tärkeimmän palvelujen järjestäjän joukossa. Asukasmäärältään suuret kunnat mainitsivat tärkeimmäksi järjestäjäksi työvoimatoimiston, pienissä alle 2 000 asukkaan kunnissa kunta mainittiin tärkeimmäksi palvelujen järjestäjäksi.

Kyselyssä mainittu lista osoittautui varsin kattavaksi. Kysyttäessä muita kuin kyselyssä valmiiksi mainittuja järjestäjätahoja, lista täydentyi muilla kolmannen sektorin toimijoilla kuten järjestöillä sekä eri projektien puitteissa tapahtuvalla koulutuksella. Maahanmuuttajaväestöltään suurten ja pienten kuntien välillä ei ollut palvelujen järjestäjien osalta havaittavia eroja. Maahanmuuttajien parissa työtä tekevät järjestöt toimivat useammin suurissa kuin pienissä kunnissa.

Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa palveluja järjestävät samat tahot kuin muissakin kunnissa. Muita useammin nämä kunnat ilmoittivat palvelujen järjestäjiksi maahanmuuttajien parissa työskentelevät järjestöt ja muut kuin kunnalliset oppilaitokset. Kysymykseen vastasi 228 kuntaa.

Eniten kotouttamispalveluja järjestäviä tahoja:

	PALVELUN TARJOJA	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 228)	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Kunta	196	85,96%					
2.	Kunnan ylläpitämät oppilaitokset	95	41,67%					
3.	Muut kuin kunnalliset oppilaitokset	31	13,60%					
4.	Työvoimatoimisto	218	95,61%					
5.	Maahanmuuttajien parissa työtä tekevät järjestöt	33	14,47%					
6.	Muut järjestöt	9	3,95%					
7.	Kirkko	32	14,04%					
8.	Muu taho: • projektit • kolmas sektori	25	10,96%					

5.2. Arvio palvelujen saatavuudesta

Monilla maahanmuuttajilla on usein pitkäaikainen tarve kotouttamista tukeviin palveluihin alkaen tulkkaukspalveluista aina sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Eri-tyistä huomiota on kiinnitettävä työelämän ulkopuolella olevien nuorten, vammaisten ja ikääntyneiden hyvinvointiin ja sosiaaliseen tilanteeseen.

Kuntia pyydettiin arvioimaan kotouttamispalvelujen saatavuutta. Kysymykseen vastasi 230 kuntaa. Tulosten mukaan palvelujen saatavuudessa on parantamisen varaa kaikissa palveluissa. Riittävimmin näyttäisi olevan työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta, muita työvoimapolitiittisia toimenpiteitä ja tulkkaukspalveluja. Liitteessä 3 palvelujen saatavuutta tarkastellaan TE-keskustasolla.

Vastaajista 18 % arvioi, että luku- ja kirjoitustaidon opetusta sekä erityisryhmien (nuoret, kotiäidit, vanhukset, vammaiset) palveluja ei ole juuri lainkaan saatavissa.

Kuntien arviot palvelujen saatavuudesta

PALVELU					Yhteensä
	Riittävästi (Arvo: 1)	Saatavuutta voisi parantaa (Arvo: 2)	Ei juuri lainkaan (Arvo: 3)	Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä (Arvo: 4)	
Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus					100 %
Työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavat toimenpiteet					100 %
Tulkkaus- ja kielipalvelut					100 %
Luku- ja kirjoitustaidon opetus					100 %
Perusopetusta täydentävä opetus					100 %
Alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimat toimenpiteet ja palvelut					100 %
Erityistä tukea tarvitsevat ryhmät (esim. nuoret, kotiäidit, vanhukset, vammaiset)					100 %
YHTEENSÄ	24 %	41 %	13 %	21 %	

Seuraavassa taulukossa vastauksia on tarkasteltu kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrän mukaan. Pienten kuntien vastauksissa näkyy, että kunnissa ei edes asu kaikkien mainittujen palvelujen tarvitsijoita tai heitä asuu vain vähän. Näin ollen myös tyytyväisyys näyttää yleisesti ottaen paremmalta. Suuret kunnat puolestaan toivoisivat lähes kaikkien palvelujen saatavuutta parannettavan, ainoastaan tulkkauspalveluja koetaan olevan riittävästi. Kukaan ei mainitse, että niitä ei olisi lainkaan saatavissa.

Arvio kotouttamispalvelujen saatavuudesta kunnassa asuvien ulkomaalaisten määrän mukaan

PALVELU	Ulkomaalaisten määrä kunnassa	
	Alle 200 (N=179)	Yli 200 (N=51)
Työvoimapolitiittinen aikuiskoulutus		
Riittävästi	36 %	30 %
Saatavuutta voisi parantaa	34 %	66 %
Ei juuri lainkaan	12 %	4 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	18 %	0 %
Työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavat toimenpiteet		
Riittävästi	34 %	14 %
Saatavuutta voisi parantaa	37 %	74 %
Ei juuri lainkaan	9 %	12 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	19 %	0 %
Tulkkauksen- ja kielipalvelut		
Riittävästi	28 %	57 %
Saatavuutta voisi parantaa	33 %	43 %
Ei juuri lainkaan	17 %	0 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	22 %	0 %
Luku- ja kirjoitustaidon opetus		
Riittävästi	12 %	12 %
Saatavuutta voisi parantaa	36 %	63 %
Ei juuri lainkaan	18 %	16 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	30 %	10 %
Perusopetusta täydentävä opetus		
Riittävästi	17 %	27 %
Saatavuutta voisi parantaa	36 %	57 %
Ei juuri lainkaan	13 %	12 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	30 %	0 %
Alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimat toimenpiteet ja palvelut		
Riittävästi	23 %	29 %
Saatavuutta voisi parantaa	29 %	57 %
Ei juuri lainkaan	11 %	12 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	34 %	0 %
Erityistä tukea tarvitsevat ryhmät (esim. nuoret, kotiäidit, vanhukset, vammaiset)		
Riittävästi	9 %	10 %
Saatavuutta voisi parantaa	37 %	75 %
Ei juuri lainkaan	18 %	16 %
Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä	33 %	0 %

5.3. Vanhusten palvelujen saatavuudessa eniten parantamisen varaa

Kuntia pyydettiin arvioimaan eri ikäryhmien palvelujen saatavuutta. Alle 16-vuotiaiden tilanne näyttää parhaimmalta, sen sijaan vanhusten, yli 64-vuotiaiden osalta saatavuudessa olisi paljon parantamisen varaa.

Mikäli vanhuksille on tehty oma kotoutumissuunnitelma, myös palvelujen saatavuus on arvioitu paremmaksi. Kaikkiaan 37 kuntaa ilmoittaa tekevänsä *lähes kaikille* tai *yli puolelle* vanhuksille oman suunnitelman. Näistä kolmannes arvioi *lähes kaikkien* tai *yli puolen* saavan tarvittavat palvelut. Puolet niistä kunnista (145 kuntaa), jotka ilmoittavat, että *juuri kenelläkään* vanhukselle ei tehdä omaa suunnitelmaa, ilmoittaa myös, että *juuri kukaan* ei saa palveluja. Kysymykseen vastasi 200 kuntaa.

Arviot eri ikäryhmien palvelujen saatavuudesta kunnassa

IKÄRYHMÄ					Yhteensä
	Lähes kaikki (Arvo: 1)	Yli puolet (Arvo:2)	Alle puolet (Arvo: 3)	Ei juuri kukaan (Arvo: 4)	
0 - 16 -vuotiaat					100 %
17 - 24 -vuotiaat					100 %
25 - 64 -vuotiaat					100 %
Yli 64-vuotiaat					100 %
YHTEENSÄ	35 %	16 %	15 %	34 %	

Suomessa asui vuoden 2005 lopussa 7 007 yli 65-vuotiasta ulkomaalaista. Vastaava luku vuonna 2000 oli 5 743. Kaikki eivät tietenkään kuulu kotouttamisen piiriin tai eivät palveluja tarvitse, mutta koska vanhusten määrä on edelleen kasvussa, myös palvelujen tarve kasvaa. Kuntaliiton maahanmuuttopoliittisissa linjauksissa todetaan, että erityistä huomiota on kiinnitettävä työelämän ulkopuolella olevien nuorten, vammaisten ja ikääntyneiden hyvinvointiin ja sosiaaliseen tilanteeseen (Kuntaliitto 2004, 7.).

Vanhustyön Keskusliiton vuoden 2006 alussa käynnistämä valtakunnallinen *Ikääntyvät maahanmuuttajat –toiminnan (IkäMAMU)* yhtenä tavoitteena on vaikuttaa kuntien kotouttamis- ja vanhuspoliittisiin ohjelmiin, jotta niihin sisällytetään maahanmuuttajavanhukset.

Sama asia todetaan myös valtioneuvoston kotouttamisselonteossa: asemansa turvaamiseksi ikääntyneet maahanmuuttajat tarvitsisivat erityishuomiota vanhuspoliittisessa suunnittelussa ja kuntien vanhuspoliittisissa strategioissa.

6. KOLMANNEN SEKTORIN TUKEMINEN

6.1. Kulttuuria, liikuntaa ja kielikoulutusta

Eniten tuetaan kulttuuria ja koulutusta, muun muassa kielikoulutusta. Myös liikuntajärjestöt, neuvonta- ja kriisipalvelut ja maahanmuuttajien omat yhdistykset kuuluvat tuen piiriin. Ryhmistä nousevat esille lapset ja nuoret. Kysyttäessä muita kuin kyselyssä mainittuja toimintoja, mainittiin työttömien yhdistykset ja naisten oma toiminta aina liikuntakerhoista yritystoiminnan tukemiseen.

Kaiken kaikkiaan kyselyn tuloksista kävi ilmi kolmannen sektorin roolin vahvistuminen kotouttamistoiminnassa. Asukasmäärältään suuret kunnat tukevat muita enemmän rahallisesti kolmatta sektoria ja myös keskinäistä verkostoitumista.

Vastauksissa näkyy selvästi, että suurissa kunnissa on enemmän resursseja ja tukimuotoja, mutta vastaavasti niillä on myös enemmän toimijoita ja maahanmuuttajia.

Mitä kotoutumista edistävää kolmannen sektorin toimintaa kuntanne tukee?

	TUETTAVA TOIMINTA (sai valita yhden tai useamman)	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 126)	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Koulutusta, mm. kielikoulutus	50	39,37%					
2.	Neuvonta- ja kriisipalveluja	44	34,65%					
3.	Maahanmuuttajien yhdistyksiä	34	26,77%					
4.	Kulttuuria	52	40,94%					
5.	Liikuntajärjestöjä	49	38,58%					
6.	Lastenkerhoja ym.	31	24,41%					
7.	Nuorille suunnattua toimintaa	39	30,71%					
8.	Vanhuksille suunnattua toimintaa	17	13,39%					
9.	Uskonnollisia yhteisöjä	10	7,87%					
10.	Muuta: -työttömien yhdistykset -naisten toiminta	28	22,05%					

6.2. Miten kolmannen sektorin kotouttamista edistävää toimintaa tuetaan

Kysymykseen kolmannen sektorin tukimuodoista vastasi 123 kuntaa. Ylivoimaisesti eniten järjestetään tiloja ja materiaalia sekä maksetaan suoraa toiminta-avustusta. Myös järjestöjen keskinäistä verkostoitumista tuetaan. Kysyttäessä muita kuin kysymyksessä valmiiksi annettuja vaihtoehtoja mainittiin seuraavat:

- Yhteistyössä järjestettävät kurssit ja muu toiminta
- Harrastusmaksujen maksaminen ja kielikurssin maksun huomioonottaminen menona toimeentulotuessa
- Projektiyhteistyö
- Kunta antaa ohjausta kolmannen sektorin jäsenistölle

Miten kuntanne tukee em. kolmannen sektorin kotouttamista edistävää toimintaa?

Tukimuoto	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 123)	20%	40%	60%	80%	100%
1. Antaa toiminta-avustusta	67	54,47%					
2. Opastaa yhdistysten perustamisessa	19	15,45%					
3. Järjestää tiloja/materiaalia	72	58,54%					
4. Edistää ja tukee järjestöjen keskinäistä verkostoitumista	30	24,39%					
5. Tekee ostopalvelusopimuksia	24	19,51%					
6. Joku muu tapa	15	12,20%					

7. MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTUMISSUUNNITELMAT

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan henkilökohtainen suunnitelma. Siinä sovitaan toimenpiteistä, jotka tukevat maahanmuuttajaa ja hänen perhettään yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavien tietojen ja taitojen hankkimisessa. Kotoutumissuunnitelmaan on oikeus maahanmuuttajalla, jolla on kotikunta Suomessa ja joka ilmoittautuu työttömäksi työnhakijaksi tai joka hakee toimeentulosta annetun lain (1412/1997) mukaista toimeentuloa

7.1.Yhteistyö työvoimatoimiston kanssa

Kunnilta kysyttiin kotoutumissuunnitelmien laadinnassa työvoimatoimistojen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Kysymykseen vastasi 228 kuntaa, joista yli puolet ilmoitti tekevänsä *hyvin paljon* tai *paljon* yhteistyötä. Tulos näyttääkin siis yhteistyön yli hallintorajojen toimivan.

Ne kunnat, joissa maahanmuuttajia on paljon, ilmoittivat useimmin tekevänsä *hyvin paljon* tai *paljon* yhteistyötä. Kunnat, jotka eivät tee lainkaan yhteistyötä (27 kuntaa) ovat lähes kaikki pieniä kuntia sekä asukas- että ulkomaalaismäärältään. Näistä kunnista 20:ssä asuu alle 50 ulkomaalaista ja 7 kunnassa 51 – 200 ulkomaalaista. Puolet näistä 27 kunnasta ilmoittaa, että heillä ole kotouttamisohjelmaa.

Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa yhteistyötä tehdään kesimääräistä useammin: 45 % ilmoitti tekevänsä *hyvin paljon* ja 25 % *paljon* yhteistyötä työvoimatoimiston kanssa.

Kuinka paljon kuntanne tekee yhteistyötä työvoimatoimiston kanssa kotoutumissuunnitelmien laadinnassa?

	YHTEISTYÖ TYÖVOIMATOI- MISTON KANSSA	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Hyvin paljon	66	28,95%					
2.	Paljon	58	25,44%					
3.	Jonkin verran	42	18,42%					
4.	Vähän	35	15,35%					
5.	Ei lainkaan	27	11,84%					
	Yhteensä	228	100%					

Kyselyllä haluttiin saada myös selville, kuinka kattavasti kunnat tekevät suunnitelmia niille ryhmille, joille suunnitelmaa ei tehdä joko työvoimatoimistossa tai yhteistyössä sen kanssa. Reilusti yli puolet ilmoitti, että tällaisia suunnitelmia *ei tehdä juuri kenellekään*.

Suunnitelmia kuitenkin tehdään jonkin verran. Vastauksista kävi ilmi, että pakolaisia vastaanottavat kunnat tekevät suunnitelmia keskimääräistä muita useammin: lähes kolmannes ilmoitti tekevänsä suunnitelman *kaikille*. Vain kolmannes pakolaisia vastaanottavista kunnista ilmoitti, että suunnitelmia *ei tehdä juuri lainkaan*.

Kuinka kattavasti kunta tekee kotoutumissuunnitelmat niille maahanmuuttajille, joille sitä ei laadita yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa?

	KUNTA TEKEE SUUNNITELMAN	Lukumäärä	%	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Lähes kaikille	37	17,45%					
2.	Yli puolelle	19	8,96%					
3.	Alle puolelle	30	14,15%					
4.	Ei juuri kenellekään	126	59,43%					
	YHTEENSÄ	212	100,00%					

7.2. Lasten, nuorten ja vanhusten suunnitelmat

Perheen yhteisen suunnitelman lisäksi laaditaan vain harvoin oma suunnitelma lapsille, nuorille tai vanhuksille. Tosin omien suunnitelmien määrä on vuosien varrella lisääntynyt. Monet ovat laatineet omat ohjeensa ja lomakkeensa esimerkiksi lasten suunnitelmista. Jo ensimmäisessä, vuonna 2000 toteutetun kyselyn vastauksissa toivottiin koko perheen huomioonottamista suunnitelmien laatimisessa.

Kysymykseen vastasi 205 kuntaa. Lapsille tehdään eniten omia suunnitelmia Uudenmaan, Keski-Suomen ja Pohjois-Pohjanmaan kunnissa. Kaikista vastaajista 14 % ilmoittaa laativansa suunnitelman *lähes kaikille* edellä mainituille ryhmille. Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa vastaava luku on 25 %.

Ne kunnat, jotka ilmoittavat tekevänsä *lähes kaikille* lapsille oman suunnitelman (26 kuntaa), arvioivat myös 0 - 16 -vuotiaiden palvelujen saatavuuden parhaimmaksi. Kolmasosa niistä kunnista, jotka eivät tee lapsille omaa suunnitelmaa (155 kuntaa) ilmoittaa *lähes kaikkien* saavan palvelut.

Laaditaanko perheen yhteisen kotoutumissuunnitelman lisäksi oma suunnitelma myös seuraaville ryhmille?

Oma suunnitelma:					Yhteensä
	Lähes kaikille (Arvo: 1)	Yli puolelle (Arvo: 2)	Alle puolelle (Arvo: 3)	Ei juuri kenellekään (Arvo: 4)	
Lapsille					100 %
Nuorille					100 %
Vanhuksille					100 %
YHTEENSÄ	14 %	4 %	10 %	72 %	

7.3. Suunnitelmien laatimisaikataulu

Kotouttamislakia muutettiin vuoden 2006 alusta niin, että kotoutumissuunnitelma on laadittava viimeistään silloin, kun asiakkaan työttömyys tai toimeentulotuen saaminen on kestänyt yhtäjaksoisesti kaksi kuukautta tai 11 §:n 2 momentissa tarkoitettua kotoutumissuunnitelman laatimispyynnöstä on kulunut kaksi kuukautta. Maahanmuuttaja on pyrittävä ohjaamaan kotoutumista edistävään ja tukevaan toimenpiteeseen 1 kuukauden kuluessa suunnitelman laatimisesta lukien. Vanhan lain mukaan tavoitteena oli suunnitelman tekeminen viiden kuukauden sisällä.

Useimmat kunnat vastasivat laativansa suunnitelman 1 - 3 kuukauden kuluessa, osa jopa nopeamminkin. Yli 3 kuukauden odotusaika oli 17 %:lla vastaajista.

Arvioikaa, kuinka nopeasti keskimäärin kotoutumissuunnitelma laaditaan kuntanne alueella asuvalle maahanmuuttajalle?

	Kuinka nopeasti kotoutumissuunnitelma tehdään	Lukumäärä	% -osuus vastanneista (N = 196)					
				20%	40%	60%	80%	100%
1.	Alle kuukaudessa	27	13,78%					
2.	1 - 3 kuukaudessa	136	69,39%					
3.	yli 3 kuukaudessa	33	16,84%					
	Yhteensä	196	100%					

7.4. Suunnitelmien laadinnassa esiintyvät ongelmat

Ongelmallisiksi vastaajat ilmoittavat samat asiat kuin edellisten vuosienkin vastauksissa: riittämättömät henkilöstöressurit, toimenpiteiden riittämättömyys, koulutuksen ja perehdytyksen tarve. Lisäksi suunnitelmien toteutumista ei kyetä seuraamaan riittävästi. Kysymykseen vastasi 202 kuntaa.

Kotoutumissuunnitelmia laadittaessa esiintyvät ongelmat:

ONGELMAT						Yhteensä
	Hyvin paljon (Arvo: 1)	Paljon (Arvo: 2)	Jonkin verran (Arvo: 3)	Vähän (Arvo: 4)	Ei ole ongelmia (Arvo: 5)	
Yhteistyöongelmat viranomaisten välillä (esim. tiedonkulku, salassapitosäännöt)						100 %
Riittämättömät henkilöstöressurit						100 %
Henkilöstö ei saa tarpeellista perehdytystä eikä koulutusta						100 %
Yhteistyöongelmat työntekijän ja asiakkaan välillä (kieli- ja kulttuuriongelmat)						100 %
Asiakkaille ei ole tarjolla riittävästi toimenpiteitä						100 %
Tulkkauspalvelujen saatavuus ja käytön ongelmat						100 %
Suunnitelmien toteutumista ei voida seurata riittävästi						100 %
YHTEENSÄ	6 %	18 %	34 %	20 %	22 %	

Seuraavaksi vastauksia tarkastellaan kunnan asukasluvun ja ulkomaalaisten määrän ja sen mukaan asuuko kunnassa pakolaisia:

Viranomaisyhteistyö sujuu kaikkien vastaajien osalta hyvin: juuri kukaan ei ilmoita ongelmia olevan hyvin paljon. Asukasluvultaan suuret kunnat ilmoittavat ongelmia esiintyvän jonkin verran pieniä kuntia enemmän. Lähes 70 % alle 2 000 asukkaan kunnista ei koe yhteistyöongelmia lainkaan.

Henkilöressurit koetaan suurissa kunnissa pieniä useammin riittämättömiksi. Pakolaisia vastaanottaneet kunnat ilmoittivat muita useammin henkilöressurit riittämättömiksi.

Perehdytykseen ja koulutukseen tuntuvat pienet kunnat olevan jonkin verran suurempia tyytyväisempiä.

Toimenpiteiden saatavuudestakin ollaan suurten ja pienten kuntien kesken lähes yhtä mieltä: palveluja tarvittaisiin joko paljon tai jonkin verran lisää. Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa koetaan toimenpiteiden saatavuusongelmia muita useammin.

Tulkkauspalvelujen saatavuuteen ja tulkin käyttöön oltiin suhteellisen tyytyväisiä. Pienissä kunnissa ongelmia näyttäisi olevan suuria enemmän. Pakolaisia vastaanottaneet kunnat olivat tyytyväisimpiä tulkkauspalveluihin. Pakolaisten vastaanotosta sopimuksen tehneet kunnat saavat valtiolta korvausta tulkkipalveluksista. Muutamassa suuressa kunnassa on myös oma tulkkipalveluskeskus.

Suunnitelmien toteutumisen seurantamahdollisuuksien puute oli yleisempää suurissa kuin pienissä kunnissa.

Työntekijän ja asiakkaan välisiä yhteistyöongelmia esiintyy yhtä lailla asukas- ja ulkomaalaisväestöltään pienissä ja suurissa kunnissa. Tässäkin pienet kunnat sanovat jonkin verran muita useammin, että yhteistyöongelmia *ei ole ollenkaan*. Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa ongelmia on keskimäärin vähemmän kuin muissa kunnissa.

Yleisin vastaus työntekijän ja asiakkaan välisiin ongelmiin on kaikkien vastaajien osalta: ongelmia on *jonkin verran*. Ongelmaa voisi vähentää osaltaan myös tiedotuksella ja opastuksella. Maahanmuuttajien opastus ja neuvonta onkin nostettu hallituksen maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa yhdeksi avaintemaksi.

8. TIEDOTUS

8.1. Tiedotus maahanmuuttajille

Monessa kunnassa (41 %) ei ole tiedotusta lainkaan. Pakolaisia vastaanottaneet kunnat järjestävät muita useammin erikielisiä tiedotustilaisuuksia ja niillä on myös muita enemmän erikielistä materiaalia. Maahanmuuttajien kieliä hallitsevia työntekijöitä on myös enemmän näissä kunnissa.

Tarjolla olleiden valmiiden tiedotusvaihtoehtojen lisäksi mainittiin useimmiten asiakkaalle annettava yksilöllinen neuvonta ja ohjaus. Tämä tapa tuntui toimivalta kunnissa, joissa maahanmuuttajia on vähän.

Vastausten mukaan selkeästi suosituin tiedotusmuoto on Internet. Seuraavina mainitaan erikielinen tiedotusmateriaali ja maahanmuuttajien kieliä hallitsevien työntekijöiden antama neuvonta.

Vastauksissa mainittiin myös valtakunnallisessa Infopankissa mukana oleminen. Infopankissa (www.infopankki.fi) on perustietoa maahanmuuttajille suomalaisen yhteiskun-

nan toiminnasta ja mahdollisuuksista eri kielillä. Helsingin lisäksi mukana ovat Kuopio, Rovaniemi, Tampere, Turku ja Kainuun alue. Infopankin teettämän kyselytutkimuksen pääasiallinen kohderyhmä tavoitetaan hyvin. Maahanmuuttajat hakevat eniten tietoa suomen kielen opiskelumahdollisuuksista, työstä ja lupa-asioista.

Miten kunnassanne on järjestetty tiedotus maahanmuuttajille?

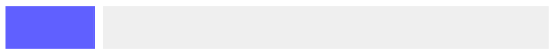
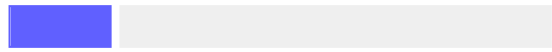

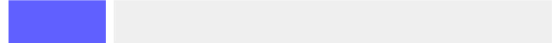

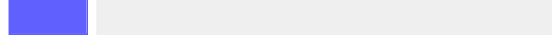
	Tiedotustapa	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 222)	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Tuotetaan tiedotteita maahanmuuttajien kielillä tai selkosuomella	48	21,62%					
2.	Järjestetään erikielisiä tiedotustilaisuuksia	30	13,51%					
3.	Tuetaan lehtien, paikallisradion tai -tv:n erikielisten lähetysten tuottamista	11	4,95%					
4.	Ohjataan maahanmuuttajia etsimään tietoa internetistä	65	29,28%					
5.	Tuetaan paikallista monikulttuurisuuskeskustusta sen tiedottamisessa	17	7,66%					
6.	On tehty sopimus maahanmuuttajajärjestön kanssa, joka auttaa tiedottamisessa	8	3,60%					
7.	On palkattu maahanmuuttajien kieltä hallitsevia työntekijöitä	41	18,47%					
8.	Ei tiedotusta	92	41,44%					
9.	Joku muu tapa: • yksilöllinen neuvonta ja ohjaus	66	29,73%					

8.2. Tiedotus kuntalaisille maahanmuuttoasioista

Kunnista 58 % vastasi, että erillistä tiedotusta kuntalaisille maahanmuuttoasioista ei ole. Kunnissa, joissa tiedotusta on, yleisin tapa on järjestää tiedotustilaisuuksia, tukea vuorovaikutusta järjestöjen kautta tai käyttää paikallisia tiedotusvälineitä. Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa tiedotetaan muita enemmän joko tiedotusvälineissä tai järjestämällä monikulttuurisuutta esitteleviä tilaisuuksia.

Muina tiedotusvaihtoehtoina kuntalaisille korostettiin tapauskohtaista tiedotusta, arkielämän kohtaamista, suoria kontakteja ja vuorovaikutteisuutta. Kunnat, jotka vastasivat, että heillä ei ole erillistä tiedotusta maahanmuuttajille ja kuntalaisille, ovat useimmiten pieniä alle 50 ulkomaalaisen kuntia.

Miten kunnassanne on järjestetty tiedotus kuntalaisille?

	Tiedotustapa	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 220)	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Esitellään uusia maahanmuuttajaryhmiä mm. paikallisissa tiedotusvälineissä ja kunnan www-sivuilla	38	17,27%					
2.	Järjestetään eri kulttuureita tai monikulttuurisuutta esitteleviä tilaisuuksia kuntalaisille	43	19,55%					
3.	Tuetaan monikulttuurisuuskeskustan tiedottamisessa	16	7,27%					
4.	Tuetaan järjestöjen kautta valtaväestön vuorovaikutusta maahanmuuttajien kanssa	41	18,64%					
5.	Ei tiedotusta	128	58,18%					
6.	Muu tapa: • suorat kohtaukset • luonnollinen vuorovaikutus	34	15,45%					

8.3. Kotouttamisohjelman kieliversiot ja Internet-sivut

Tiedotukseen liittyy myös kysymys kotouttamisohjelman kieliversioista. Pääosin tiedotus on vain suomen- tai ruotsinkielistä. Muina kielinä mainittiin venäjä. Tiivistelmä ohjelmasta löytyy useammalla kielellä, useimmiten ruotsiksi, englanniksi, somaliaksi, albaaniksi, venäjäksi, viroksi, vietnamiksi ja arabiaksi.

Kotouttamisohjelman kieliversiot

	Kielet	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N = 182)	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Vain suomeksi	163	89,56%					
2.	Ruotsiksi	20	10,99%					
3.	Englanniksi	1	0,55%					
4.	Selkosuomella	1	0,55%					
5.	Muilla kielillä, millä?	9	4,95%					

Kotouttamisohjelmien kääntämisestä muille kielille, esimerkiksi englanniksi olisi varmasti hyötyä maahanmuuttajille kotoutumisprosessin hahmottamisessa.

Suoraan kotouttamisohjelmaan tai kunnan maahanmuuttoasioiden sivuille johtavan Internet-osoitteen ilmoitti vain muutama. Moni laitto sen sijaan kunnan Internet-sivun osoitteen, joka yleensä on muotoa: www.kunnannimi.fi

Suomen Kuntaliiton Internet-sivuille on koottu kuntien kotouttamisohjelmia: http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;121;43719;95188

10. KEHITTÄMISPROJEKTIT

Vastaajista yli 75 % ilmoitti, että kunnassa ei ole kotoutumiseen liittyviä kehittämissuunnitelmia. Sekä asukasmäärältään että maahanmuuttajaväestöltään suurissa kunnissa on luonnollisesti pieniä enemmän projektirahoitteista toimintaa. Myös pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa projekteja on muita enemmän. Eniten kehittämissuunnitelmia on Varsinais-Suomessa ja Uudellamaalla.

Kuinka monta maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvää kehittämissuunnitelmaa kunnassa on ollut vuonna 2005?

	Projektien lukumäärä	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	ei yhtään	174	75,65%					
2.	1-5	50	21,74%					
3.	6-10	4	1,74%					
4.	yli 10	2	0,87%					
	Yhteensä	230	100%					

11. KOTOUTTAMINEN JA YHDENVERTAISUUS

Kotouttamislaissa on maininta, että kunnan kotouttamisohjelmaan tulee sisällyttää myös etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen. Vastausten mukaan yli puolet kunnista ilmoittaa tämän lain kohdan täyttäneensä. Tähän kysymykseen vastasi 192 kuntaa, joista siis yhdeksässä kotouttamisohjelma on vasta tekeillä, koska kotouttamisohjelmia on vastausten mukaan 183 kunnassa.

Sisältyykö kotouttamisohjelmaan etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen?

	Etninen tasa-arvo ja hyvät etniset suhteet osana ohjelmaa	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Ei	91	47,40%					
2.	Kyllä	101	52,60%					
	Yhteensä	192	100%					

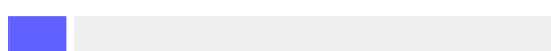

11.1. Yhdenvertaisuussuunnitelma vireillä monessa kunnassa

Yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vuonna 2004. Lain tarkoituksena on edistää ja turvata yhdenvertaisuuden toteutumista sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa. Laki edellyttää, että kaikki viranomaiset laativat yhdenvertaisuussuunnitelman, jonka sisällöistä työministeriö on antanut suositukset. Suositusten mukaan suunnitelma voidaan laatia erillisenä tai yhdistää osaksi muuta suunnitelmaa, mikäli ei ole tarkoituksenmukaista laatia sitä erikseen.

Jos yhdenvertaisuussuunnitelma halutaan liittää osaksi kunnallista kotouttamisohjelmaa, tulee ottaa huomioon, että maahanmuuttajien lisäksi suunnitelma koskee myös muita etnisiin vähemmistöihin kuuluvia ryhmiä kuin maahanmuuttajia (ns. vanhat vähemmistöt, maahanmuuttaneiden jälkeläiset jne.). Lisätietoa yhdenvertaisuussuunnittelusta osoitteessa www.yhdenvertaisuus.fi

Kysymykseen, onko kunnassa yhdenvertaisuussuunnitelma, vastasi 227 kuntaa. Vastausten mukaan suunnitelma on laadittu 51 kunnassa: 25 kunnassa on erillinen ohjelma ja 26 kunnassa se on osa kotouttamisohjelmaa. Vireillä ohjelman laatiminen on peräti 48 kunnassa. Suurimmalla osalla Suomen kunnista ei vielä kuitenkaan ole ohjelmaa. Maantieteellisesti ei ollut havaittavissa suuria eroja: ohjelmia on ja niitä laaditaan ympäri Suomea. Pakolaisia vastaanottaneissa kunnissa on ohjelma on joko tehty tai se on vireillä muita kuntia useammin.

Onko kunta laatinut yhdenvertaisuuslain mukaisen yhdenvertaisuussuunnitelman?

Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Ei	128	56,39%					
2. Ei, mutta se on vireillä	48	21,15%					
3. Ei erillistä suunnitelmaa: yhdenvertaisuussuunnitelma on osa kotouttamisohjelmaa	26	11,45%					
4. Kyllä, yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu, milloin?	25	11,01%					
Yhteensä	227	100%					

Kunnista 57 vastasi kysymykseen, millä käytännön toimenpiteillä kunnassa on edistetty yhdenvertaisuutta ja etnisiä suhteita. Kunnista 32 oli pakolaisia vastaanottaneita kuntia. Alla on yhteenvedoa kysymykseen annetuista avoimista vastauksista. Ensimmäisenä ovat ne kunnat, joissa ei ole tehty mitään näiden asioiden edistämiseksi ja edetään esimerkivastausten valossa yksittäisistä toimista ja ohjelmien laatimisista aina monipuolisiin ja rakenteisiin pureutuviin toimiin asti:

1. ***"Ei erityisiä toimenpiteitä"***: Seitsemässä vastauksessa todettiin, että erityisiä toimenpiteitä ei ole. Yksi kunta ilmoitti toimenpiteitä parhaillaan mietittävän.
2. ***"Yhdenvertaisuus on kirjattu ohjelmiin"***: Liki kymmenessä vastauksessa ei lueteltu toimenpiteitä vaan todettiin, että yhdenvertaisuus on joko kirjattu omaan kotouttamisohjelmaan tai seudullisiin strategioihin. Vedottiin yleiseen tiedotukseen tai työhallinnon yhdenvertaisuussuunnitelmaan.
3. ***"Otetaan maahanmuuttajat yhdenvertaisiksi kuntalaisiksi ja kohdellaan heitä kuten muitakin kuntalaisia sekä autetaan tarpeen mukaan."***
"Suunnitelma on juuri hyväksytty ja lähetetty tiedoksi hallintokunnille toimenpiteitä varten."

Puolet lopuista noin 30 vastaajasta mainitsi yleensä yhden yksittäisen toimen. Toinen puoli vastasi laajemmin ja käsitteli asioita monipuolisesti. Näissä vastauksissa mainittiinkin yhdenvertaisuusohjelman laatimisen lisäksi jo erillisiä hankkeita ja oltiin edetty pidemmälle myös kunnan oman hallinnon sisällä. Alla luettelo yleisimmistä toiminnoista:

Yleistä:

- Yhteistyötä tehostamalla puututaan kunnassa ilmeneviin rasistisiin ilmiöihin
- Osallistutaan alueellisten ETNOjen (Etnisten suhteiden neuvottelukunta) toimintaan

- Osallistutaan alueellisen RASMUS-ryhmän (rasismin ja muukalaispelon vastaisen työn verkosto) toimintaan
- Yhdenvertaisuussuunnitelma on joko laadittu tai se on vireillä
- Monikulttuuriasiain neuvottelukunnassa ja muissa työryhmissä on edustettuina maahanmuuttaja- ja vähemmistöjärjestöjä sekä uskonnollisia yhteisöjä
- Monikulttuuriset kohtauspajat

Tiedotus ja koulutus:

- Yhdenvertaisuuslaista tiedottaminen: suvaitsevaisuusseminaarit ja muut tilaisuudet
- Paikallislehdistö uutisoi aktiivisesti teemaan liittyvistä aiheista
- Erilaiset koulutukset, seminaarit ja tapahtumat
- Yhteisiä tilaisuuksia kuntalaisille ja maahanmuuttajille
- Yhdenvertaisuuskoulutusta ja keskustelua työyhteisöissä mm. syrjinnän tunnistamisesta
- Oppilaitosyhteistyö, teemapäiviä päiväkodeissa ja ala-asteilla, kesäleiritoiminta

Maahanmuuttajat:

- Maahanmuuttajien palkkaaminen ja edustus kehittämissä
- Epäviralliset tukihenkilöt
- Harjoittelupaikat, työelämävalmennus

Palvelut:

- Yhdenvertaisuuden tavoittelu otetaan huomioon laadittaessa palvelustrategiaa, henkilöstöstrategiaa sekä toimialakohtaisia ohjelmia
- Sosiaalivirasto, opetusvirasto ja terveystieteiden virasto raportoivat yhdenvertaisuudesta vuoden 2005 toimintakertomuksissa
- Kehitetään palveluita ja koulutetaan henkilöstöä, jotta erilaisuus hyväksytään ja osataan ottaa huomioon entistä paremmin
- Yhdenvertaisuusteema otetaan huomioon kaikissa kunnan kehittämishankkeissa mm. soveltamisohjeiden laatimisessa ja uudistamisessa
- Kaupungin toimialoilla ja tulosyksiköissä laaditaan monimuotoisuussuunnitelmia

- JOIN IN -projektin tulokset 2006 - mittaristo seurantaan - eri hallintoalojen koulutus yhdenvertaisuuteen - seminaari yhdenvertaisuudesta
- Perehdyttämällä monimuotoiseen työyhteisöön - sairaalan ja viherpalvelun työntekijät mukana
- Päivähoidon monikulttuurisuustoimintaa kehitetään
- Kirjaston erikielisten kirjojen esittelytapahtumat
- Tulkkipalvelujen käyttöön on rohkaistu ja niiden saatavuus on turvattu
- Asuntopolitiikalla pyritään segregaaation välttämiseen
- Aiotaan perustaa seudullinen etnisten suhteiden työryhmä, johon tulee maahanmuuttajien edustus

Esimerkki vastauksesta, jossa teemaa on jo pohdittu pidemmälle:

"Yhdenvertaisuuden "edistämisenä" kai voisi pitää myös tietoista linjaa olla erityisesti korostamatta maahanmuuttajien "erityisyyttä". Tämä linja on valittu mm. kouluissa, joissa ei enää vietetä monikulttuurisuuden teemapäiviä, vaan lasten erilaiset taustat ja kulttuurit nostetaan esiin jokapäiväisessä opetuksessa ja elämässä."

12. KOTOUTTAMISTOIMINNAN SEURANTA KUNNISSA

Kysymykseen vastasi 219 kuntaa. Kotouttamisohjelmien toteutumista seurataan 47 kunnassa ja kotoutumissuunnitelmien 64 kunnassa. Muutamassa kunnassa on tehty myös erillisiä seurantaraportteja ja -tutkimuksia. Pakolaisia vastaanottaneet kunnat seuraavat sekä kotouttamisohjelman että kotoutumissuunnitelmien toteutumista muita enemmän.

Seurannassa on kuitenkin edelleen kehitettävää: yli puolet vastaajista ilmoittaa, että seurantaa ei ole. Myös aikaisempien vuosien kyselyjen tuloksista käy selvästi ilmi, että systemaattista seurantaa kotouttamisohjelmista ja –suunnitelmista on kerätty vain muutamassa kunnassa. Virkailijat saattavat seurata kotoutumistoiminnan toteutumista omassa toiminnassaan esim. asiakaspalautteen kautta. Lisäksi kotouttamisohjelman päivityksen yhteydessä saadaan sivutuotteensa seurantaa ja palautetta palveluiden toimimisesta.

Miten kuntanne kotouttamistoiminnan vaikuttavuutta seurataan?

Miten kotouttamista seurataan?	Lukumäärä	%-osuus vastanneista (N =219)	20%	40%	60%	80%	100%
1. Seurataan kotouttamisohjelman toteutumista	47	21,46%					
2. Seurataan kotoutumissuunnitelmien toteutumista	64	29,22%					
3. Kerätään asiakaspalautetta	27	12,33%					
4. Erillisten seurantaprojektien/tutkimusten avulla	7	3,20%					
5. Laatukriteerien avulla	0	0,00%					
6. Seurantaa ei ole	116	52,97%					
7. Jokin muu tapa: • jatkuvat kontaktit • asiakastilanteet	21	9,59%					

13. HYVÄT KÄYTÄNNÖT

Kunnista 61 vastasi kysymykseen, jossa pyydettiin mainitsemaan 3 - 5 kunnassanne toteutettua ns. "hyvää kotouttamiskäytäntöä", jotka haluaisitte levittää myös muiden käyttöön. Alla vastaukset on jaoteltu seuraaviin ryhmiin: yhteistyö, naiset ja perheet, lapset ja nuoret, työ, koulutus ja palvelut. Monet käytännöt voisi sijoittaa useampaan kuin yhteen ryhmään. Jotta käytännöt paremmin leviäisivät, on joidenkin kohdalla mainittu myös kunta. Todettakoon, että samantyyppisiä toimintoja oli monien muidenkin kuntien vastauksissa.

Yhteistyö:

- Moniammatilliset, eri sektoreiden alueelliset verkostot, yhteistyö eri hallintokuntien välillä, yhteistyö työvoimatoimiston kanssa, opetustoimen ja sosiaalitoimen välinen yhteistyö maahanmuuttajaperheiden kotouttamisessa
- Pakolaisasioiden työryhmä, joka koostuu eri alojen viranomaisista (*Tornio*)
- Yhteistyö kolmannen sektorin kanssa; kolmas sektori haluttiin mukaan erityisesti pakolaisten vastaanottoon
- Verkostoituminen, esim. maahanmuuttajanuorten parissa työtä tekevien verkostoyhteistyöryhmän hyvät käytännöt ja kokemukset
- Moniammatillinen pakolaistyöryhmä, kunnan ja asukasyhdistyksen yhteistyö uusien pakolaisten vastaanotossa, turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksen ja kunnan pakolaisten vastaanottotoiminnan yhdistäminen samaan organisaatioon (*Kajaani*)
- Viranomaistahon ja kolmannen sektorin toimiminen saman katon alla (*Rovaniemi*)
- Yhteistyö paikallisten yrittäjien/yrittäjäyhdistyksen kanssa (*Vuolijoki*)
- Säännölliset tapaamiset pakolaisryhmien edustajien kanssa (*Vuolijoki*)
- Erilaiset yhdessä toimimisen mahdollistavat hankkeet ja toiminnot
- Yhteistapahtumat, lähiöprojektit, erilaiset luentosarjat sekä kulttuurinen opetus maahanmuuttajien alkuvaiheen vastaanotossa.
Yhteiskunnalliset luennot –luentosarja (*Lappeenranta*)
- Uusien maahanmuuttajien "tervetulopäivä" (*Hyvinkää*)
- Aluekoordinaattorit ja monikulttuurisuusasiain neuvottelukunnat

Naiset ja perheet:

- Koulun sosiaalikuraattori, johon koko perhe osallistuu
- Perhekahvilat, ja kotiäitien rekrytointi perhekahviloista kerhomuotoiselle suomen kielen kurssille (*Porvoo*)
- Naisten juhlat, jotka toteutetaan yhteistyössä monien eri yhteistyötahojen kanssa
- Projektit, jotka tähtäävät pitkään kotona olleiden naisten työmarkkinoille ja koulutukseen saamiseksi
- Kotiäitien ja iäkkäiden kieli- ja toimintaryhmät, maahanmuuttajanaisten liikuntaryhmät (*Vantaa*)
- Kummiperhetoiminta
- Daisy Ladies ry - Suomen maahanmuuttajanaiset: Iäkkäiden Muistojen koti-hanke, (*Turku*) <http://www.daisyladies.org/>

Lapset ja nuoret:

- Lasten ja nuorten omat kotoutumissuunnitelmat
- Lapsille suunnatut leikkikerhot, nuorten liikuntaryhmät
- Koulun sosiaalikuraattori
- Seurakunnan järjestämät maahanmuuttajien perheleirit, kesäleiritoiminta, mm. uusien pakolaisten kesäleirit
- Kunnassa kaikki 3 vuotta täyttäneet lapset pääsevät päivähoidon (*Kirkkonummi*)
- Lapsiperheiden palvelujen esittely kaikille kuntaan muuttaneille, verkostoituminen, rohkaisu palvelujen käyttöön (*Rantasalmi*)
- Punaisen Ristin toiminta, jossa on kielikerhoja ja läksynlukukerhoja lapsille ja nuorille
- Maahanmuuttajien käyttäminen mm. kouluavustajina alussa, kun lapsi aloittaa koulun Suomessa (*Kitee*)
- Yliaktiivisten lasten kanssa tehtävä ennaltaehkäisevä työ
- Pedagogiset yhteyshenkilöt (*Helsinki, Opetusvirasto*)
- KRIKO –projekti: Kriisistä kotoutumiseen – lapsilähtöinen maahanmuuttajatyöprojekti Kriisikeskus Osviitta (*Tampere*)

Työ:

- Työharjoittelu kunnan työpaikoissa harjoittelurahalla (*Piippola*)
- Työharjoittelun järjestäminen, mikäli koulutusta ei ole heti tarjolla
- Tiedotetaan paikallisille työnantajille ja luodaan kontakteja työpaikkojen saamiseksi
- Projektit, jotka tähtäävät heikon koulutustaustan omaavien ja pitkään kotona olleiden naisten työmarkkinoille ja koulutukseen saamiseen sekä tehokas työharjoittelun käyttö ja ohjaus (*Vaasa*)
- LATU maahanmuuttajille -projektin tavoitteena on maahanmuuttajien työllistymismahdollisuuksien edistäminen ja elämänlaadun parantuminen (*Lahden alue*) <http://www4.lahti.fi/latu/>

Koulutus:

- Nuorten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon, muun opetuksen ja psykososiaalisen tuen yhdistäminen (*Espoo*)
- Suomen kielen koulutus sekä yliopiston opiskelijoiden sekä sosiaalialan opiskelijoiden osallistuminen maahanmuuttajien läksyryhmiin osana käytännön opiskelua (*Jyväskylä*)
- Uusille pakolaisille järjestettävä vuosittainen ”opintomatka” Lappiin (*Jyväskylä*)
- Suomen kielen koulutusta Etelä-Kymen työttömien toimesta (*Hamina*)
- Ns. volyymikoulutus, jonka puitteissa opiskelijalla on mahdollisuus edetä tasolta toiselle yksilöllisen etenemisensä mukaan (*Porvoo, Edupoli*)
- Punaisen Ristin toiminta, jossa on kielikerhoja ja läksynlukukerhoja (*Hyvinkää*)
- Aboavita-projektin täsmäkoulutukset ja koulutuskalenteri. (*Turku, Aboavita-projekti*)
- Inkerinsuomalaisten paluumuuttajien kielikoulutus ja ohjaus, jossa kohderyhmänä iäkkäät maahanmuuttajat (*Turun seutu*)
- Projekteissa toteutuneet kotoutumiskoulutuksen ja verkostoitumisen hyvät käytännöt ja kokemukset. Kansanopiston nuorten maahanmuuttaja-koulutuksen hyvät käytännöt 16-25 -vuotiaiden maahanmuuttajien parissa (*Lahti*)
- Lasten opetuksessa ns. Männistön koulun malli (*Kuopio, Männistön ala-aste*)
- Kesäkoulu aikuisille, kesäkerhot lapsille/nuorille (*Rovaniemi*)
- Opintosetelihanke työvoiman ulkopuolisille toimi myös hyvin (*Tampere*)
- Luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien arkielämän suomi-opetusmalli (*Vantaa*)

Palvelut:

- Palvelujen yleinen koordinointi ja ohjaus: varsinaiset toimenpiteet hoidetaan kunnan normaalipalveluissa samoin kuin muutkin kuntalaiset (*Karjaa, Tammisaari, Hanko, Pohja, Inkoo*)
- Pakolaisten vastaanottoajankohdaksi palkataan ohjaaja, joka tuntee suomalaiset käytännöt ja/ tai osaa pakolaisten äidinkieltä (*Tornio*)
- Pakolaisten alkuvaiheen vastaanottoon panostaminen, mm. Kriisikeskuksen mukaan-tulo heti pakolaisryhmän saavuttua kuntaan (*Kuopio*)
- Pakolaisyksikön keskeinen sijainti ja saavutettavuus Avoimet ovet –tyyliin (*Kuopio*)
- Mahdollisimman nopea tiedotus kotouttamisen aikatauluista (*Tornio*)
- Vastaanottovaiheessa, n. 3 kk maahan saapumisesta sosiaalityöntekijän ja psykologin kartoitus perheen menneisyydestä, traumaattisista kokemuksista ja ohjaus jatko-hoitoon tarvittaessa (*Porvoo*)
- Hankkeessa toteutettu alkukartoituskaavake traumojen tunnistamiseen (*Tampere*)
- Paikkakunnan asumisoloihin ohjaaminen omatoimisuutta edistämällä (*Haapajärvi*)
- Projekti maahanmuuttajien terveydenhuollon järjeistämistä (*Raisio*)
- Päivystyspalvelu maahanmuuttajille esille tulevien ongelmien selvittämiseksi välittömästi. Päivystys toimii arkipäivisin 8 - 12. Palveluja annetaan suomen, ruotsin, englannin, venäjän ja saksan kielellä (*Salou*).
- Sosiaalitoimeen palkattu maahanmuuttotyöhön erikoistunut, venäjää osaava etuuskäsittelijä, joka hoitaa kokonaisvaltaisesti erityisesti venäjänkieliset (*Imatra*)
- Verkostokonsultointi ja läheisneuvonpito, esim. lastensuojeluasioissa (*Helsinki*)
- Työparimalli, varhaisen tuen hankkeet ja menetelmät (*Helsinki*)
- Ns. laajennettu info eli kerätään ajankohtaisia asioita ja pidetään tietyin väliajoin tiedotustilaisuuksia maahanmuuttajille (*Rovaniemi*)
- Venäjänkielinen kirjasto (*Hamina*)
- Kultivaattori ry:n vetämä Opri-toiminta yhdistää työharjoittelua ja koulutusta ja tutustuttaa maahanmuuttajia suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin (*Outokumpu*)

Lisää hyviä käytäntöjä löytyy Väestöliiton julkaisusta **Maahanmuuttajaprojektit: hankkeet ja hyvät käytännöt**. Raportti sisältää 139 katsausta Suomessa viime vuosina toteutetuista maahanmuuttajiin kohdistuneista hankkeista. Tekijöiden mottona on ollut, että ”pyörää ei tarvitse keksiä uudelleen”. Raportista löytyvät toimintamallien kuvaukset auttavat projektityöntekijöitä ja muita toimijoita löytämään sopivia ja inspiroivia toimintatapoja (Ruhanen & Martikainen 2006, 5.)

14. KOTOUTTAMISTOIMINNAN KEHITTÄMINEN

Kysymykseen kunnan kotouttamistoiminnan kehittämistä vastasi 112 kuntaa. Vastaukset on alla lajiteltu kehittämistoiminnan laajuuden mukaan:

Ei erityistä kehitettävää: Vastaajista 17 ilmoitti, että ei ole erityistä tarvetta kehittämiseen, kun ei ole maahanmuuttajakaan. Monet totesivatkin kehittämistarpeen koskevan paremmin suurempia kuntia, joissa on maahanmuuttajia ja siten myös toimintaa, jota kehittää. Pienten kuntien vastaukset olivat silti hyvin informatiivisia. Vastauksista henki lämmin ja realistinen suhtautuminen ja usein annettiin yksityiskohtainen tilannekatsaus kunnasta. Alla esimerkkeinä muutama tilannetta hyvin kuvaava vastaus:

- Toimintaa kehitetään tarpeen mukaan. Koska kotoutettavia on todella vähän ja harvakseltaan, niin voimme tehdä todella yksilöllistä toimintaa ja palvelua niiden mahdollisuuksien puitteissa, mitä pienessä kunnassa on
- Arvioidaan tilanne ja tehdään uudet suunnitelmat siinä vaiheessa, kun kotouttamiselle on kysyntää. Toistaiseksi ei ole ollut
- Heti kun kotoutettavia tulee, huolehdimme heistä yhdessä työviranomaisten kanssa
- Kotouttamisohjelma tulisi tehdä vaikkei meillä tällä hetkellä ole ko. asiakkaita
- Kunnassa asuvat ulkomaalaiset eivät ole sosiaalitoimiston asiakkaita tai he ovat olleet kunnassa jo niin kauan, ettei heitä koske ko. suunnitelma

Kotouttamisohjelman laatimisen mainitsi pääasiallisena kehittämistoimenpiteenä 22 kuntaa. Seitsemän kuntaa mainitsi seudullisen ja kuntien välisen yhteistyön olevan vireillä.

Kotouttamisohjelman päivittäminen nousi seuraavissa 39 vastauksessa pääasiallisimmaksi kehittämistoimeksi. Seudullisen yhteistyön tai kuntien yhdistymisen aiheuttamat päivitystarpeet mainitsi tässä yhteydessä 19 kuntaa. Toimintakäytäntöjä on myös tarkoitus yhtenäistää ja tukea maahanmuuttajien omaa toimintaa. Henkilöstöresursseja pyritään lisäämään, samoin kielikoulutusta.

Ohjelmien päivitysten lisäksi 34 kuntaa oli kartoittanut eri osa-alueita ja kehittämiskohteita tarkemmin ja mainitsi suunnitelmallisempia kehittämistoimenpiteitä seuraavasti:

Yleistä:

- Kotouttamistoiminnan mallintaminen tai erillinen kotouttamisohjelman toimenpideohjelma seurantaan varten
- Korostetaan koko kunnan vastuuta ja eri hallintokuntien sitoutumista koulutuksen ja erityisasiantuntijoiden avulla
- Yhdenvertaisuuslain tuomat velvoitteet

- Maahanmuuton edistäminen tarkoituksena kehittää omaa tai seudullista aluetta kansainväliseksi, työvoimaa houkuttelevaksi alueeksi
- Seudulliset maahanmuuttajien kotouttamisen edistämisen kehittämishankkeet
- Etninen työ- ja aktivointipolitiikka, lisätään yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa
- Kotouttamisohjelman vuosittaisen seurannan järjestäminen
- Toimenpiteiden vaikuttavuuden seuranta
- Maahanmuuttajatiimin perustaminen
- Yhteisen teemapäivän järjestäminen

Maahanmuuttajat:

- Maahanmuuttajayhteisöjen resurssien hyödyntäminen alkuvastaanotossa mm. kotikielisen ohjaajan palkkaaminen
- Maahanmuuttajaneuvosto (poliitikot ja maahanmuuttajat) perustettu tänä vuonna, laadittu toimintasuunnitelma
- Tiedon välittäminen maahanmuuttajille suomalaisesta yhteiskunnasta
- Monikulttuurikeskuksen ja/tai kaikkien yhteisen kohtaustilan perustaminen
- Perheiden tarpeiden yksilöllisempi huomioonottaminen mm. perhekeskuksen yhteiset teemaillat maahanmuuttajille ja kuntalaisille
- Avioliiton kautta tulleet puoliset on tarkoitus saada ulkomaalaispalvelujen neuvonta- ja ohjausasiakkuuteen noin puolen vuoden ajan maahantulosta
- Asuinyhteisöjen sisäisten konfliktien ehkäiseminen
- Toisen polven maahanmuuttajien huomioonottaminen

Palvelut:

- Projekteista saatujen hyvien käytäntöjen ja toimintamallien juurruttaminen
- Rinnasteisten palvelujen kehittäminen alueella yhdessä eri tahojen kanssa mm. yhteistyöryhmien avulla
- Kielikoulutuksen kehittäminen, harjoittelupaikkojen kartoitus, tukihenkilöiden palkkaaminen
- Alkuvaiheen palvelunohjauksen ja neuvontapalvelun tehostaminen mm. aloittamalla palvelukokeiluja

- Kehitetään vaihtoehtoisia tapoja työllistyä: kunnassa on kehitteillä sosiaalisen työllistämisen malli, johon kotouttaminen sisällytetään
- Terveyspalvelujen kehittäminen, etenkin traumaattisten asioiden ja surun käsittely
- Peruskouluopintojen suorittamismahdollisuuksien lisääminen
- Panostetaan luku- ja kirjoitustaidottomien maahanmuuttajien räätälöityyn koulutukseen mm. projektien avulla
- Lasten ja nuorten asioissa yhteistyön tiivistäminen mm. ammattikoulutuksen, sosiaalitoimen ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa
- Syrjäytymisen ehkäisyyn panostaminen

15. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Manner-Suomen 415 kunnasta 244 kunnassa (noin 58 %) asuu alle 50 ulkomaan kansalaista. Kuntia, joissa maahanmuuttajia on yli 500, on vain 27. Monissa Suomen kunnissa on siis vielä vain hyvin vähän ulkomaalaisia. Kyselyn vastausprosenttia (60) voidaan silti pitää varsin hyvänä, kun otetaan huomioon, että yli 93 % ulkomaalaisista asuu kyselyyn vastanneissa kunnissa ja yli 90 % prosenttia kunnissa, joissa on kotouttamisohjelma.

Tämänvuotiset kysymykset muotoiltiin monivalintakysymyksiksi ja avointen kysymysten määrää vähennettiin. Tällä pyrittiin vastaamisen helpottamisen lisäksi saamaan täsmällisempiä vastauksia. Niitä saatiinkin ja kyselyjärjestelmä mahdollisti vastausten monipuolisen tarkastelun ja kysymysten ristiintaulukoinnin.

Kyselyn tuloksista käy ilmi, että yleinen tietoisuus kotouttamisesta ja yhdenvertaisuudesta on lisääntynyt ja kotoutumisen edellytyksiä tuetaan varsin monipuolisesti Suomen kunnissa. Tulokset eivät kuitenkaan suoraan kerro maahanmuuttajien kotoutumisesta, vaan rakenteista, palveluista ja toimenpiteistä, jotka näyttävät kotouttamislain voimaan astumisen jälkeen (v. 1999) monipuolistuneen ja laajentuneen huomattavasti.

Kotouttamisohjelmien laadintaan eivät vielä kovinkaan usein osallistu työ- ja elinkeinonväliset toimijat kuten elinkeinolautakunnat, uusyrityskeskukset, kauppakamarit ja yrittäjäjärjestöt. Tulevaisuudessa myös näiden toimijoiden merkitys tulee lisääntymään: uskotaanhan Suomeen muuttavien ulkomaalaisten työntekijöiden määrän lähi-vuosina kasvavan.

Lisätietoa olisi hyvä saada vielä kuntien välisestä yhteistyöstä ja mm. yhteisestä kotouttamisohjelmasta saaduista kokemuksista. Erityisryhmien, kuten luku- ja kirjoitustaidottomien osalta nousee tarve lisäkysymyksiin. Näiden palvelujen tarpeesta ja käytöstä olisi perusteltua tehdä oma kohdennettu kyselynsä ottaen erityisesti huomioon seutu- ja kuntayhteistyön mahdollisuudet.

Pääkaupunkiseudulla tehdyn tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat näkevät oman tulevaisuutensa olevan vahvasti sidoksissa suomalaiseen yhteiskuntaan. Työllisyys-tilanne ja suomen kielen taito ovat parantuneet. Reilun vuosikymmenen ajan Suomessa asuneilla maahanmuuttajilla menee kohtuullisen hyvin. (Perhoniemi, Jasinskaja-Lahti 2006, 94-95.) Maahanmuuttajien omia vaikutusmahdollisuuksia tulisikin lisätä ja ottaa heidät mukaan määrittelemään, mitä on hyvä kotoutuminen – tilaisuus tekee toimijan. Kannattaa muistaa, että kunta mihin ensimmäiset maahanmuuttajat saapuvat, ei ole sama kuin kunta, johon seuraavat muuttavat ja johon syntyy toisen sukupolven maahanmuuttajia.

Kysely on toteutettu vuodesta 2000 lähtien. Tarkasteltaessa edellisten vuosien kyselyjen tuloksia on selvästi nähtävissä kehitys, joka on tapahtunut usein uusilla yhteiskuntapolitiikan lohkoilla. Ensin luodaan lainsäädäntö ja koneisto tavoitteiden toteutumisen turvaamiseksi. Sen jälkeen tapahtuu teknistä ja käsitteellistä oppimista: laadi-

taan lain mukaisia ohjelmia ja suunnitelmia ja tehdään yhteistyötä kunnan eri viranomaisten kesken. Raivataan tietä ja luodaan suhteet muihin jo vakiintuneisiin toimialoihin. Yhteiskunnallista oppimista tapahtuu, kun yhteistyökumppaneita etsitään myös hallinnon ja kunnan ulkopuolelta ja edellytetään muutoksia toimijoiden keskinäisissä liittoutumisissa Toimijoiden piiri laajenee ja yhteistyötä tehdään yhä enemmän yli hallinto- ja kuntarajojen. Näin on käymässä myös kotouttamislain toimeenpanossa.

SVENSKSPRÅKIGT SAMMANDRAG

Resultat av uppföljningsenkäten om verkställigheten av integrationslagen 2005

Antalet utlänningar som är bosatta i Finland har under de senaste tio åren nästan fördubblats. År 1995 bodde det ca 68 500 utlänningar i vårt land och i slutet av år 2005 var antalet närmare 114 000. Detta har inneburit nya utmaningar för staten, kommunerna och övriga som tillhandahåller tjänster för att kunna stöda utlänningarnas flexibla och effektiva integration i samhället och arbetslivet.

Föreskrifter om integrationen finns i integrationslagen som trädde i kraft år 1999 (Lag om främjande av invandrades integration och mottagande av asylsökande 493/1999). I lagen är kommunens integrationsprogram och den individuella integrationsplanen för invandraren centrala verktyg för att skapa integrationsförutsättningar. År 2005 omfattades ca 10 000 personer av planerna. Årligen görs en plan för ca 3 500 personer som flyttat till Finland.

Arbetsministeriet har sedan år 2000 årligen genomfört en uppföljningsenkät för kommunerna om verkställigheten av integrationslagen. Enkäten har förverkligats tillsammans med TE-centralernas ansvarspersoner för invandringsfrågor. Syftet är att få allmän information om integrationstjänsternas status och i vilken riktning utvecklingen går samt om aktörerna och resurserna.

Resultaten används som verktyg i utveckling, planering och styrning av invandrarnas integration. Förutom på nationell nivå uppföljs invandrarnas integration i Europeiska unionens kommission dit arbetsministeriet varje år levererar en rapport om den nationella integrationspolitiken. Kommissionen utarbetar på basen av rapporterna en årsberättelse där integrationsutvecklingen i Europeiska unionens medlemsländer bedöms. Med hjälp av den information som insamlas från rapporterna har man för avsikt att skapa en mer konsekvent gemensam linje för invandrarnas integration i Europeiska unionen. Också TE-centralerna får svar och sammandrag till sitt förfogande från kommunerna inom sitt eget område. Resultaten fungerar också som informationsstyrning och i kommunerna kan dessa användas som jämförelsematerial i bedömningen av den egna integrationsverksamheten.

Med årets Internetbaserade enkätssystem kunde en mångsidig granskning av svaren och korstabellering av frågorna göras. I rapporten granskas svaren per område, enligt kommunens invånarantal och antalet utlänningar som är bosatta där. Vissa frågor har också granskats enligt om det bor flyktingar i kommunen.

Svarsprocenten var 60. Enkätsvarens täckning förbättras av att mer än 93 % av de i Finland bosatta utlänningarna bor i de kommuner som deltog i enkäten. Alla kommuner där det bor mer än 500 utlänningar och nästan hälften av de kommuner där det bor mindre än 50 utlänningar deltog i enkäten. Av resultaten framgick det att invandrarnas integration får mångsidigt stöd i de finländska kommunerna.

Aktörskretsen har utvidgats och alltmer samarbete görs över förvaltnings- och kommungränserna.

SAMMANDRAG AV ENKÄTSVAREN

Av årets resultat framgår att den allmänna medvetenheten om integration och likställdhet ökat. Också integrationsförutsättningarna får mycket mångsidigt stöd i de finländska kommunerna. Resultaten ger ändå inte direkt information om invandrarnas integration utan om strukturer, tjänster och åtgärder som verkar ha blivit mångsidigare och utvidgats betydligt sedan integrationslagen trädde i kraft (år 1999).

Verksamheten och verksamhetsmodeller utvecklas i samarbete.

- Strategier, ställningstaganden, integrationsprogram och –tjänster skapas i samarbete
- Samarbete görs över förvaltnings- och kommungränserna
- Mer än hälften meddelade att de hade *väldigt mycket* eller *mycket* samarbete med Arbetskraftsbyrån i utarbetandet av integrationsplanen.

Antalet aktörer har ökat.

- Samarbetsfrågor har kartlagts på nytt och antalet aktörer har ökat bl.a. tack vare projektverksamhet
- Mångkulturella delegationer har bildats i flera kommuner
- Programmen har kompletterats genom att ta hänsyn till verksamheten i den tredje sektorn, förutom i tjänsteorganisering deltar den också i utarbetandet av kommunens integrationsprogram, speciellt i de stora kommunerna
- Den tredje sektorn och den inbördes nätverksbildningen får också finansiellt stöd av kommunerna
- Kommunerna och Arbetskraftsbyråerna organiserar fortfarande största delen av tjänsterna

Programmen uppdateras och förnyas

Ungefär en tredjedel (55) av de 183 kommuner som utarbetat programmet meddelar att programmet uppdaterats. Följande anges som orsaker till uppdateringen:

- Strukturella ändringar, t.ex. egna organisationsändringar, kommunsammanslagningar eller regionsamarbetsutveckling
- Beaktande av förordningsändringar och likställdhetstemat
- Frågan om verksamhet mot etnisk diskriminering och rasism tas upp
- Behovet av integrationstjänster p.g.a. invandring med arbetsmotiv
- Konkreta åtgärdsförslag registreras i programmen

Servicetillgänglighet

Situationen ser bäst ut för under 16-åringar, däremot finns det stort utrymme för förbättringar gällande tillgängligheten på tjänster för äldre, över 64-åringar.

En jämställdhetsplan utarbetas som bäst i många kommuner

Sammanlagt 48 kommuner meddelade att planen var under arbete. En plan har utarbetats i 51 kommuner: I 25 kommuner finns en separat plan och i 26 kommuner är den en del av integrationsplanen. Största delen av de finländska kommunerna har ändå ingen plan ännu.

Information för invandrarna

- Internetsidorna uppges vara det populäraste informationssättet
- Kommuner som tagit emot flyktingar arrangerar oftare än andra informationstillfällen på olika språk och de har också mer material på olika språk än de andra. I dessa kommuner finns det också mest arbetstagare som behärskar invandrarnas språk
- I många kommuner (41 %) ges ingen allmän information överhuvudtaget. I synnerhet i små kommuner stöder man sig på individuell informering och handledning

Information för kommunborna

- Det vanligaste sättet är att arrangera informationstillfällen, stöda växelverkan genom organisationer eller informera i massmedia
- 58 % av kommunerna svarade att de inte har separat informering för kommunbor; i dessa kommuner bodde oftast under 50 utlänningar.

Uppföljningen måste ännu utvecklas

Förverkligandet av integrationsprogrammet följs upp i 47 kommuner och integrationsplanerna i 64 kommuner. I några kommuner har också separata uppföljningsrapporter och –undersökningar gjorts. Kommuner som tagit emot flyktingar har mer omfattande uppföljning av förverkligandet av både integrationsprogrammet och integrationsplanen. Det finns ännu saker som måste utvecklas i uppföljningen: mer än hälften av svararna meddelar att de inte har någon uppföljning.

Av svaren framgår samma utmaningar som under tidigare år

- Otillräckliga personalresurser
- Utbildnings- och orienteringsbehov
- Svårigheter med uppföljning av att planerna förverkligas
- Det finns inte alltid tillräckligt åtgärder: i synnerhet har tillräckligt uppmärksamhet inte fästs vid integration av dem som inte hör till arbetskraften.

SLUTSATSER

I 244 (ca 58 %) av Fasta Finlands 415 kommuner bor det mindre än 50 utlänningar. Det finns endast 27 kommuner som har mer än 500 invandrare. I många av de finländska kommunerna finns det alltså ännu mycket få utlänningar. Enkätens svarsprocent (60) kan ändå anses vara mycket bra med hänsyn till att mer än 93 % av utlänningarna bor i kommuner som deltagit i enkäten och mer än 90 % i kommuner med integrationsprogram.

Årets frågor formulerades som mångvalsfrågor och antalet öppna frågor minskades. Med detta försökte man göra det lättare att svara på frågorna och också att få mer precisa svar. Det fick man också och med enkätssystemet kunde en mångsidig granskning av svaren och korstabellering av frågorna göras.

Av enkätsvaren framgår att den allmänna medvetenheten om integrationen och jämställdheten ökat och integrationsförutsättningarna får mycket mångsidigt stöd i de finländska kommunerna. Resultaten ger ändå inte direkt information om invandrarnas integration utan om strukturer, tjänster och åtgärder som verkar ha blivit mångsidigare och utvidgats betydligt sedan integrationslagen trädde i kraft (år 1999).

Arbets- och näringsbundna aktörer, t.ex. näringsnämnderna, nyföretagscentralerna, handelskamrarna och företagorganisationerna deltar ännu inte så ofta i utarbetandet av integrationsprogram. I framtiden kommer också betydelsen av dessa aktörer att öka: antalet utländska arbetstagare som flyttar till Finland tros ändå öka under de närmaste åren.

Det skulle ännu vara bra att få mer information om samarbetet mellan kommunerna och bl.a. om erfarenheterna av det gemensamma integrationsprogrammet. För specialgruppers del, t.ex. analfabeter, uppstår behov av tilläggsfrågor. Det skulle vara motiverat att göra en separat riktad enkät om behovet och utnyttjandet av dessa tjänster, med speciell hänsyn till möjligheterna för region- och kommunsamarbete.

Enligt en undersökning som gjorts inom huvudstadsregionen ser invandrarna sin egen framtid som starkt bunden till det finländska samhället. Sysselsättningsläget och kunskaperna i finska har blivit bättre. Under ett drygt decennium har invandrare bosatta i Finland haft det relativt bra. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 94-95.) Invandrarnas egna påverkningsmöjligheter borde också ökas och invandrarna borde involveras i definieringen av vad som är bra integration - tillfället gör en aktör. Det är värt att komma ihåg att den kommun dit invandrarna först kommer inte är det samma som kommunen dit de följande flyttar och i vilken den andra generationens invandrare föds.

Enkäten har genomförts sedan år 2000. En granskning av resultaten för föregående år visar tydligt en utveckling som ofta skett inom nya samhällspolitiska sektorer. Först skapas lagstiftningen och maskineriet för att säkerställa att målen uppnås. Därefter sker teknik- och begreppsutbildning: lagenliga program och planer utarbetas och kommunens olika myndigheter samarbetar. Väg banas och relationer skapas till andra redan etablerade branscher. Samhällelig inläring sker när samarbetspartners söks även utanför förvaltning och kommun och ändringar krävs i aktörernas inbördes

allianser. Aktörskretsen utvidgas och alltmer samarbete finns över förvaltnings- och kommungränserna. Detta håller på att ske även i verkställigheten av integrationen.

ENGLISH SUMMARY

Results from the inquiry on the implementation of the Integration Act in 2005

The number of foreigners living in Finland has nearly doubled over the past 10 years. In 1995, 68,500 foreigners lived in Finland and that number was nearly 114,000 at the end of 2005. This has set new challenges for the State, municipalities and other service providers in order for them to be able to provide immigrants with flexible and effective integration into society and working life.

The Integration Act (Act on the Integration of Immigrants and Reception of Asylum Seekers 493/1999) that entered into force in 1999 provides for integration. The Act's central tools for creating the prerequisites for integration are a municipal integration programme and a personal integration plan for each immigrant. More than 10,000 people were within the scope of the plans in 2005, and about 3,500 plans are drawn up each year for immigrants to Finland.

Since 2000, the Ministry of Labour has conducted an inquiry for the municipalities concerning the implementation of the Integration Act. The inquiry was carried out in cooperation with the persons responsible for immigration issues at the Employment and Economic Development Centres. The aim is to obtain general information about the state of integration services, the direction of development, actors and resources.

The results will be used as a tool for the development, planning and guidance of integration. Integration development is also being monitored in the European Commission, to which the Ministry of Labour submits an annual report on domestic integration policy. The Commission uses the national reports as the basis for an annual report that evaluates the development of integration in European Union member countries. The target is to use the information collected in the reports to create a more consistent joint line for the integration of immigrants in the European Union. The Employment and Economic Development Centres will receive the inquiry answers and summaries for their respective regions. The results also function as information guidance and the municipalities will receive comparable results for assessing their own integration activities.

The Internet-based inquiry system used this year enabled diverse examination and cross tabling of the questions. In the report, the responses were examined regionally according to the municipal population and the number of foreigners living there. Furthermore, some responses were examined on the basis of whether refugees lived in the municipality.

The response rate was 60. The comprehensiveness of the inquiry results is improved by the fact that more than 93% of all foreigners in Finland live in the municipalities that responded. All municipalities in which more than 500 foreigners live and nearly half of those in which less than 50 foreigners live responded to the inquiry. The results show that the integration of immigrants receives diverse support in Finnish municipalities. The scope of actors has expanded and there is more cooperation across administrative and municipal borders.

SUMMARY OF THE INQUIRY RESULTS

This year's results indicate that general awareness of integration and equality has increased. Finnish municipalities also support the prerequisites for integration in quite a diverse manner. However, the results do not provide direct information on immigrant integration, but reflect the structures, services and measures, which appear to have diversified and increased significantly since the entry into force of the Integration Act (1999).

Activities and operating models developed in cooperation

- Strategies, opinions, integration programmes and services arise out of cooperation.
- Cooperation across administrative and municipal borders.
- More than half indicated doing *very much* or *a lot of* cooperation with the employment office when writing integration plans.

Number of actors has increased

- Cooperation issues have been re-examined and the number of actors has increased, for example, as a result of project work.
- Multicultural Advisory Councils have been established in many municipalities.
- The programmes have been supplemented by taking third sector activities into consideration; in addition to arranging services, it also participates in writing municipal integration programmes, especially in large municipalities.
- The municipalities also support the third sector and mutual networking financially.
- The municipalities and employment offices still arrange the majority of services.

Programmes are updated and renewed

About one-third (55) of the 183 municipalities that have written a plan indicate that the programme has been updated. The following reasons for updating were mentioned:

- Structural changes, such as organisational changes, municipal mergers or development of regional cooperation.
- Taking changes in regulations and the equality theme into account.
- Raising the profile for activities to prevent ethnic discrimination and racism.
- The need for integration services resulting from work-related immigration.
- Inclusion of concrete proposals for measures in the programmes.

Availability of services

The situation appears to be best for those under the age of 16, while plenty of improvement in availability of services is needed for the elderly, those over the age of 64.

An equality plan is currently being written in many municipalities

A total of 48 municipalities indicated that a plan is currently being drawn up. A plan has been completed in 51 municipalities: 25 have a separate plan and the other 26 have made it part of the integration programme. However, the majority of Finnish municipalities do not yet have a plan.

Information for immigrants

- Websites are mentioned as the most popular information channel.
- The municipalities that receive refugees offer more multi-language information events in different languages and they also have more multi-language material. These municipalities also have more employees with a command of the immigrants' languages.
- In many municipalities (41%), there is no general information channel at all. In particular, small municipalities rely on individual counselling and guidance.

Information for local people

- The most common method is to arrange information events, support interaction through organisations or provide information through the media.
- 58% of municipalities indicated that there is no separate information for local people. Less than 50 foreigners usually lived in such municipalities.

Room for development in monitoring

Implementation of the integration programmes is monitored in 47 municipalities while the integration plans are monitored in 64 locations. Some municipalities have written monitoring reports and conducted research. Municipalities that receive refugees monitor the implementation of the integration programme and the integration plans more than others. However, there is still room for development in monitoring: more than half of the respondents indicated that there is no monitoring at all.

Responses show the same challenges as in previous years

- Insufficient personnel resources.
- Need for training and induction.
- Difficulty in monitoring implementation of the plans.
- Not always enough measures: in particular, integration of people outside the labour force has not received enough attention.

CONCLUSIONS

Less than 50 foreigners live in 244 of the 415 municipalities (about 58%) in continental Finland. Only 27 municipalities have more than 500 immigrants, meaning that many Finnish municipalities have very few foreigners. The response rate for the inquiry (60) can still be considered quite good, when the fact that more than 93% of foreigners live in the municipalities that responded and more than 90% in municipalities that have an integration programme is taken into consideration.

This year's questions were multiple-choice questions and the number of open questions was reduced. This was designed to make responding easier and increase the precision of answers. Such answers were received and the Internet-based inquiry system used this year enabled diverse examination and cross tabling of the questions.

The results of the inquiry show that general awareness of integration and equality has increased and the prerequisites for integration receive quite diverse support in Finnish municipalities. However, the results do not provide direct information on immigrant integration, but reflect the structures, services and measures, which appear to have diversified and increased significantly since the entry into force of the Integration Act (1999).

Labour and business actors, such as business commissions, new business centres, chambers of commerce and entrepreneur organisations, do not participate in writing the integration programmes very often. In the future, the importance of these actors will also increase: the number of foreign employees moving to Finland is expected to increase.

It would also be useful to obtain more information on cooperation between municipalities, including the experiences of joint integration programmes. The need for more questions about special groups, such as illiterate people, was apparent. A focused inquiry on the need for and use of these services with special consideration to regional and municipal cooperation would be justified.

According to research done in the capital district, immigrants see their future as being strongly linked to Finnish society. The employment situation and Finnish language skills have improved. The situation for immigrants that have lived in Finland for about a decade is reasonably good. (Perhoniemi & Jasinskaja-Lahti 2006, 94-95.) The chances for immigrants to participate should be increased and they should be included in defining what good integration is – opportunity breeds action. It is also worth remembering that the municipality to which immigrants first arrive is not the same one to which the next ones move and where second generation immigrants live.

The inquiry has been conducted since 2000. Examination of results from previous years shows clear development, which has often taken place in new areas of social policy. First the legislation and mechanisms have to be created to ensure implementation. Only then can technical and abstract learning occur: programmes and plans are written according to the law and cooperation takes place between various municipal authorities. New paths are cleared and relationships with other,

already established sectors are created. Social learning takes place when cooperation partners are also found outside the administration and municipality and when changes in the mutual alliances are required. The scope of actors broadens and more cooperation is done across administrative and municipal borders. This process is also taking place in the implementation of the Integration Act.

LIITTEET

Kyselylomake

Kyselyyn vastaajan nimi: _____
Asema organisaatiossa: _____
Puhelin: _____
Sähköposti: _____
Kunnan maahanmuuttotoiminnan
internetsivut: _____

TILANNE KUNNASSA 31.12.2005:

Kunnan asukasluku:

alle 2 000	2 001 - 6 000	6 001 - 10 000	10 001 - 20 000	20 001 - 40 000	40 001 - 100 000	yli 100 000
( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

Kunnassa vakinaisesti asuvat ulkomaalaiset: (tiedot löytyvät saamanne sähköpostiviestin liitteenä olevasta Excel-taulukosta)

alle 50	51 - 200	201 - 500	501 - 1 000	1 001 - 5 000	yli 5 000
( )	( )	( )	( )	( )	( )

PAKOLAISET JA ENT. NL:N ALUEEN PALUUMUUTTAJAT 31.12.2005:

Arvio ent. NL:n alueelta saapuneiden
paluumuuttajien määrästä _____
Arvio pakolaisten määrästä _____
Laskennallisten korvausten piirissä olevien
pakolaisten määrä (Valtioneuvoston päätös
512/1999, 3 §) _____
Erityiskorvausten piirissä olevien pakolaisten
määrä (Valtioneuvoston päätös 512/1999, 5
§ kohdat 3 ja 4) _____

2. KUNNAN KOTOUTTAMISOHJELMA

a) Onko kunnalla kotouttamisohjelma?

- Kyllä
 Ei
 Ei, mutta se on vireillä

b) Mikä taho hyväksyi kotouttamisohjelman?

- kaupungin/kunnanvaltuusto
 kaupungin/kunnanhallitus
 Joku muu taho, mikä? _____

c) Mitkä tahot osallistuivat kotouttamisohjelman tekoon?

- Kunnan/kaupunginhallitus
- Maahanmuutto/ulkomaalaistoimisto tai vastaava
- Maahanmuuttokoordinaattori
- Keskushallinto
- Sosiaalitoimi
- Terveystoimi
- Opetustoimi
- Asunto- ja ympäristötoimi
- Kulttuuri- ja sivistystoimi
- Kunnan kansainvälinen toiminta/yksikkö
- Työvoimaviranomaiset
- Kansalaisjärjestöt
- Maahanmuuttajien edustus
- Työnantaja- ja työntekijäjärjestöt
- Seurakunta
- Poliisi
- Kela
- Joku muu taho, mikä? _____

d) Kattaako ohjelma monta kuntaa?

- Ei
- Kyllä, mitkä? _____

e) Onko ohjelmaa päivitetty?

- Ei
- Kyllä, milloin viimeksi? _____

f) Jos ohjelmaa on päivitetty, mitkä olivat tärkeimmät muutokset viimeisimmässä päivityksessä?

_____

_____

3. MAAHANMUUTTAJIEN KOTOUTTAMISPALVELUT

a) Valitkaa kolme eniten kotouttamispalveluja kunnassanne järjestävää tahoa

- Kunta
- Kunnan ylläpitämät oppilaitokset
- Muut kuin kunnalliset oppilaitokset
- Työvoimatoimisto
- Maahanmuuttajien parissa työtä tekevät järjestöt
- Muut järjestöt
- Kirkko
- Joku muu taho, mikä? _____

b) Arvionne seuraavien kotoutumispalvelujen saatavuudesta kunnassanne? (jos kunnassanne ei asu ko. palveluja tarvitsevia, voitte valita viimeisen vaihtoehdon)

	Riittävästi	Saatavuutta voisi parantaa	Ei juuri lainkaan	Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä
Työvoimapolitiittinen aikuskoulutus	( )	( )	( )	( )
Työmarkkinatoimenpiteisiin rinnastettavat toimenpiteet	( )	( )	( )	( )
Tulkkaus- ja kielipalvelut	( )	( )	( )	( )
Luku- ja kirjoitustaidon opetus	( )	( )	( )	( )
Perusopetusta täydentävä opetus	( )	( )	( )	( )
Alaikäisten maahanmuuttajien erityistarpeiden vaatimat toimenpiteet ja palvelut	( )	( )	( )	( )
Erityistä tukea tarvitsevat ryhmät (esim. nuoret, kotiäidit, vanhukset, vammaiset)	( )	( )	( )	( )

c) Arvioikaa, kuinka suuri osa seuraaviin ikäryhmiin kuuluvista saa kotoutumispalveluja kuntanne alueella?

	lähes kaikki	yli puolet	alle puolet	ei juuri kukaan
0-16 vuotiaat	( )	( )	( )	( )
17-24 vuotiaat	( )	( )	( )	( )
25-64 vuotiaat	( )	( )	( )	( )
yli 64 vuotiaat	( )	( )	( )	( )

d) Mitä kotoutumista edistävää kolmannen sektorin toimintaa kuntanne tukee?

- Koulutusta, mm. kielikoulutus
- Neuvonta- ja kriisipalveluja
- Maahanmuuttajien yhdistyksiä
- Kulttuuria
- Liikuntajärjestöjä
- Lastenkerhoja ym.
- Nuorille suunnattua toimintaa
- Vanhuksille suunnattua toimintaa
- Uskonnollisia yhteisöjä
- Muuta, mitä? _____

e) Miten kuntanne tukee em. kolmannen sektorin kotouttamista edistävää toimintaa?

- Antaa toiminta-avustusta
- Opastaa yhdistysten perustamisessa
- Järjestää tiloja/materiaalia
- Edistää ja tukee järjestöjen keskinäistä verkostoitumista
- Tekee ostopalvelusopimuksia
- Joku muu tapa, mikä? _____

4. MAAHANMUUTTAJILLE LAADITUT KOTOUTUMISSUUNNITELMAT

a) Kuinka paljon kuntanne tekee yhteistyötä työvoimatoimiston kanssa kotoutumissuunnitelmien laadinnassa?

Hyvin paljon	Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei lainkaan
( )	( )	( )	( )	( )

b) Kuinka kattavasti kunta tekee kotoutumissuunnitelmat niille maahanmuuttajille, joille sitä ei laadita yhteistyössä työvoimatoimiston kanssa?

Lähes kaikille	Yli puolelle	Alle puolelle	Ei juuri kenellekään
( )	( )	( )	( )

c) Laaditaanko perheen yhteisen kotoutumissuunnitelman lisäksi oma suunnitelma myös seuraaville ryhmille?

	Lähes kaikille	Yli puolelle	Alle puolelle	Ei juuri kenellekään
Lapsille	( )	( )	( )	( )
Nuorille	( )	( )	( )	( )
Vanhuksille	( )	( )	( )	( )

d) Arvioikaa, kuinka nopeasti keskimäärin kotoutumissuunnitelma laaditaan kuntanne alueella asuvalle maahanmuuttajalle?

Alle kuukaudessa	1 - 3 kuukaudessa	yli 3 kuukaudessa
( )	( )	( )

e) Arvioikaa missä määrin seuraavia ongelmia esiintyy kotoutumissuunnitelmia laadittaessa:

	Hyvin paljon	Paljon	Jonkin verran	Vähän	Ei ole ongelma
Yhteistyöongelmat eri viranomaisten välillä (esim. tiedonkulku, salassapitosäännöt)	( )	( )	( )	( )	( )
Riittämättömät henkilöstöresurssit	( )	( )	( )	( )	( )
Henkilöstö ei saa tarpeellista perehdytystä ja koulutusta	( )	( )	( )	( )	( )

Yhteistyöongelmat työntekijän ja asiakkaan välillä (kieli- ja kulttuuriongelmat)	( )	( )	( )	( )	( )
Asiakkaille ei ole tarjolla riittävästi toimenpiteitä	( )	( )	( )	( )	( )
Tulkkauspalvelujen saatavuus ja käytön ongelmat	( )	( )	( )	( )	( )
Suunnitelmien toteutumista ei voida seurata riittävästi	( )	( )	( )	( )	( )

5. TIEDOTUS KOTOUTTAMISTOIMINNASTA

a) Miten kunnassanne on järjestetty tiedotus maahanmuuttajille?

- Tuotetaan tiedotteita maahanmuuttajien kielillä tai selkosuomella
- Järjestetään erikielisiä tiedotustilaisuuksia
- Tuetaan lehtien, paikallisradion tai -tv:n erikielisten lähetysten tuottamista
- Ohjataan maahanmuuttajia etsimään tietoa internetistä
- Tuetaan paikallista monikulttuurisuuskeskusta sen tiedottamisessa
- On tehty sopimus maahanmuuttajajärjestön kanssa, joka auttaa tiedottamisessa
- On palkattu maahanmuuttajien kieltä hallitsevia työntekijöitä
- Ei tiedotusta
- Joku muu tapa, mikä? _____

b) Miten kunnassanne on järjestetty tiedotus kuntalaisille?

- Esitellään uusia maahanmuuttajaryhmiä mm. paikallisissa tiedotusvälineissä ja kunnan www-sivuilla
- Järjestetään eri kulttuureita tai monikulttuurisuutta esitteleviä tilaisuuksia kuntalaisille
- Tuetaan monikulttuurisuuskeskusta sen tiedottamisessa
- Tuetaan järjestöjen kautta valtaväestön vuorovaikutusta maahanmuuttajien kanssa
- Ei tiedotusta
- Joku muu tapa, mikä? _____

c) Onko kunnan kotouttamisohjelma saatavilla eri kielillä (joko kokonaan, osittain tai yleisöversiona)?

- Vain suomeksi
- Ruotsiksi
- Englanniksi
- Selkosuomella
- Muilla kielillä, millä? _____

Kunnan kotouttamisohjelman internetsivut:

_____

6. YHDENVERTAISUUS JA ETNISET SUHTEET

a) Sisältyykö kotouttamisohjelmaan etnisen tasa-arvon ja hyvien etnisten suhteiden edistäminen ja syrjinnän ehkäiseminen?

- Ei
 Kyllä

b) Onko kunta laatinut yhdenvertaisuuslain (21/2004) mukaisen yhdenvertaisuussuunnitelman?

- Ei
 Ei, mutta se on vireillä
 Ei erillistä suunnitelmaa: yhdenvertaisuussuunnitelma on osa kotouttamisohjelmaa
 Kyllä, yhdenvertaisuussuunnitelma on laadittu, milloin?
-

c) Millä käytännön toimenpiteillä kunnassa on edistetty yhdenvertaisuutta ja etnisiä suhteita?

---

7. KOTOUTUMISEN SEURANTA JA KEHITTÄMINEN

a) Miten kuntanne kotouttamistoiminnan vaikuttavuutta seurataan?

- Seurataan kotouttamisohjelman toteutumista
 Seurataan kotoutumissuunnitelmien toteutumista
 Kerätään asiakaspalautetta
 Erillisten seurantaprojektien/tutkimusten avulla
 Laatukriteerien avulla
 Seurantaa ei ole
 Joku muu tapa, mikä? _____

b) Kuinka monta maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvää kehittämisprojektia kuntanne alueella on ollut vuonna 2005?

ei yhtään	1-5	6-10	yli 10
☐	☐	☐	☐

c) Mainitkaa 3-5 kunnassanne toteutettua ns. "hyvää kotouttamiskäytäntöä", jotka haluaisitte levittää myös muiden käyttöön:

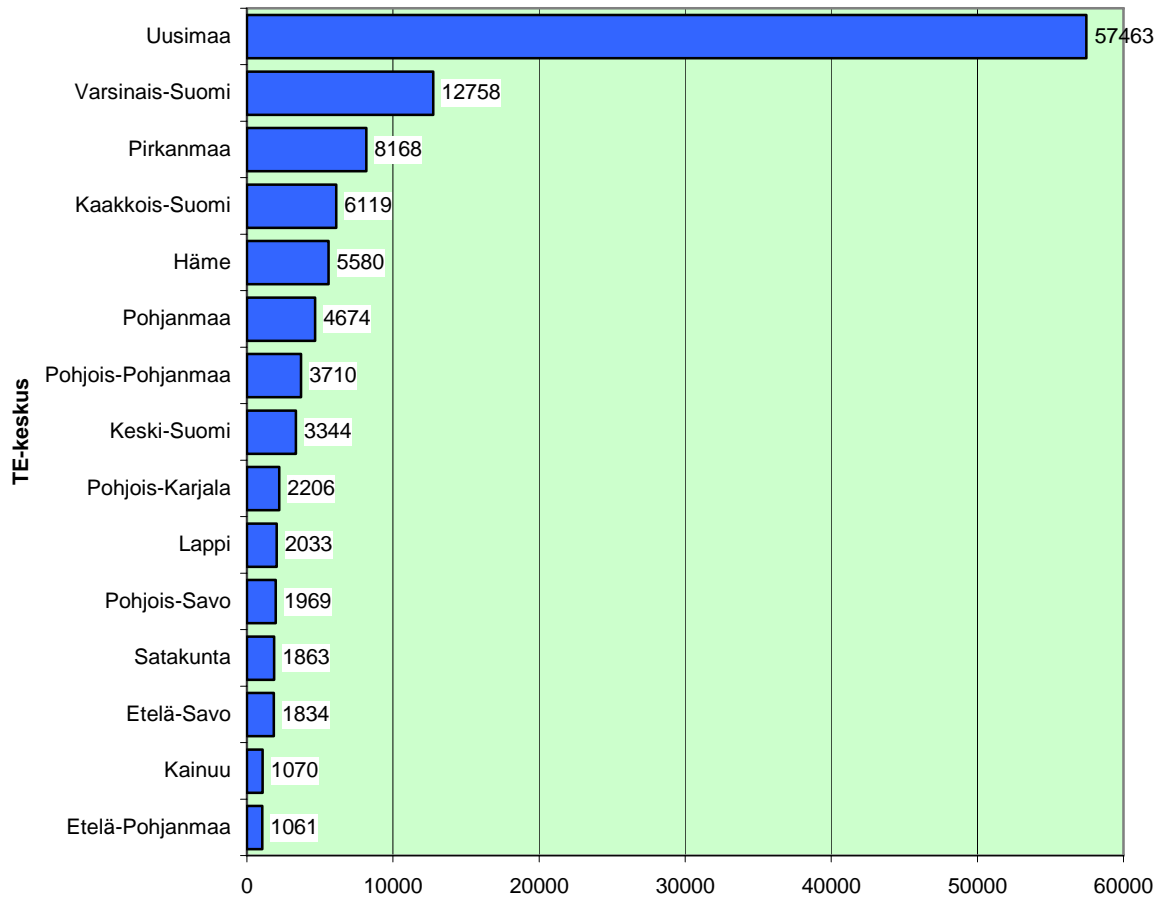
d) Miten kuntanne kotouttamistoimintaa on tarkoitus kehittää?

Taulukot

Taulukko 1. Suomessa asuvat ulkomaan kansalaiset, 31.12.2005

KOTOUTTAMISLAIN TOIMEENPANON SEURANTAKYSELY VUODELTA 2005
Taulukko 2. Yhteenveto: kotouttamisohjelmat, pakolaisväestö, paluumuuttajat

Tiedot koottu kuntien kyselyssä antamista vastauksista:											
Te-keskus	Manner-Suomen väkiluku 31.12.05	Ulkomaalaisten määrä 31.12.05		Manner-Suomen kuntien määrä	Kyselyyn vastanneet kunnat		KOTOUTTAMISOHJELMA			Arvio ent. NL:n alueen paluumuuttajista 31.12.05	Arvio pakolaisväestöstä 31.12.05
		määrä	%-osuus		määrä	määrä	vastaus-%	Kunnassa on ohjelma	Ohjelma on vireillä		
YHTEENSÄ	5 228 814	112 225	100 %	415	250	60 %	183	23	44	22 177	27 576

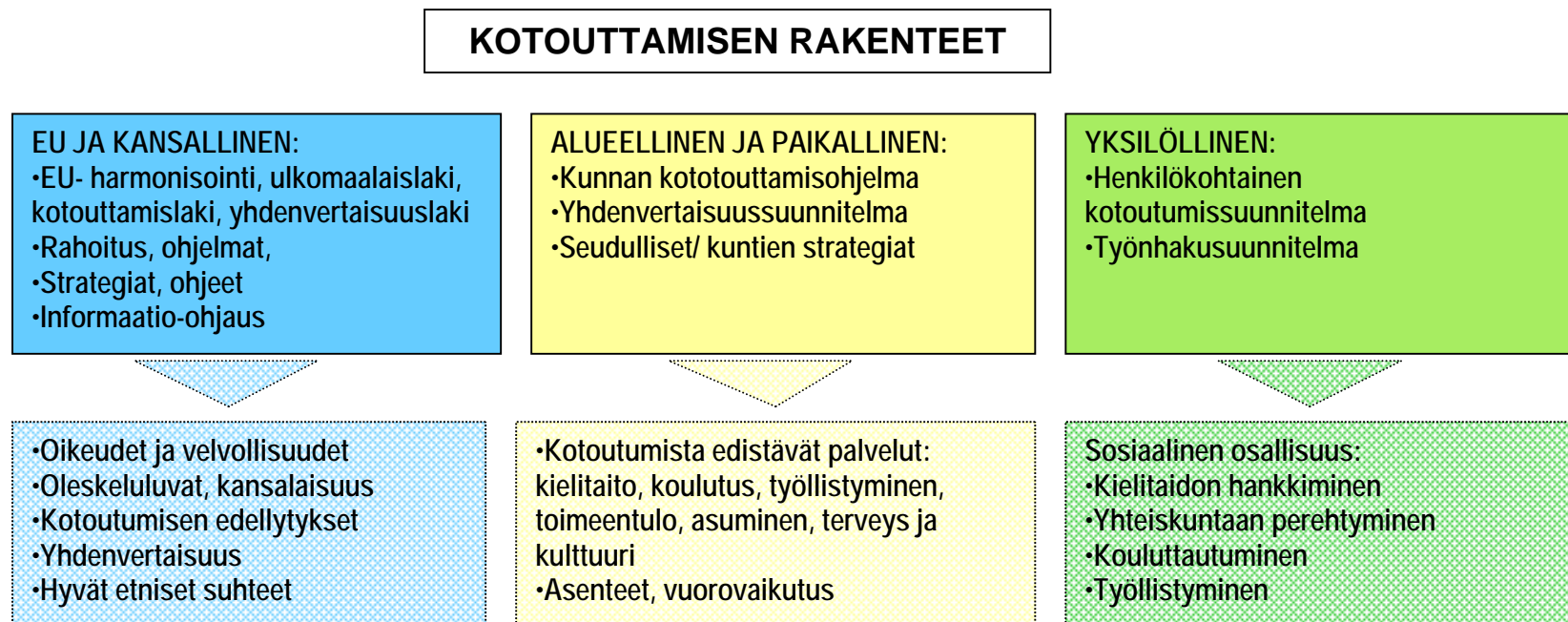
Uusimaa	1 452 083	57 463	51,2 %	34	21	62 %	19	2		11 533	12 647
Varsinais-Suomi	455 584	11 131	9,9 %	54	17	31 %	12	1	4	1 916	4 948
Satakunta	229 966	1 863	1,7 %	26	13	50 %	7	4	2	719	3
Häme	367 356	5 580	5,0 %	28	24	86 %	11	4	9	1 929	647
Pirkanmaa	468 986	8 168	7,3 %	33	21	64 %	15	3	3	1 903	2 571
Kaakkois-Suomi	320 800	6 119	5,5 %	24	15	63 %	13		2	1 363	788
Etelä-Savo	160 507	1 834	1,6 %	20	13	65 %	10	2	1	278	273
Pohjois-Savo	250 064	1 969	1,8 %	23	15	65 %	11	1	3	397	290
Pohjois-Karjala	168 322	2 206	2,0 %	16	12	75 %	10		2	468	195
Keski-Suomi	267 902	3 344	3,0 %	30	25	83 %	20	2	3	871	721
Etelä-Pohjanmaa	193 812	1 061	0,9 %	26	16	62 %	11		5	48	11
Pohjanmaa	244 323	4 674	4,2 %	30	13	43 %	12	1		420	2 131
Pohjois-Pohjanmaa	378 006	3 710	3,3 %	40	22	55 %	13	3	6	195	1 618
Kainuu	85 303	1 070	1,0 %	10	5	50 %	3		2	28	401
Lappi	185 800	2 033	1,8 %	21	18	86 %	16		2	109	332

KOTOUTTAMISLAIN TOIMEENPANON SEURANTAKYSELY VUODELTA 2005
Taulukko 3. Yhteenveto: kuntien arviot kotouttamispalvelujen saatavuudesta

Te-keskus	Manner-Suomen kuntien määrä	Kyselyyn vastanneet kunnat		Ulkomaalaisten määrä 31.12.05		Arvio ent. NL:n alueen paluumuuttajista 31.12.05	Arvio pakolaisväestöstä 31.12.05	Arvio kotouttamispalvelujen saatavuudesta			
		määrä	vastaus-%	määrä	%-osuus			Riittävästi	Saatavuutta voisi parantaa	Palveluja ei ole juuri lainkaan	Kunnassa ei asu ko. palvelujen käyttäjiä
YHTEENSÄ	415	250	60 %	112 225	100 %	22 177	27 576	24 %	41 %	13 %	21 %
Uusimaa	34	21	62 %	57 463	51,2 %	11 533	12 647	27 %	60 %	5 %	8 %
Varsinais-Suomi	54	17	31 %	11 131	9,9 %	1 916	4 948	21 %	37 %	13 %	29 %
Satakunta	26	13	50 %	1 863	1,7 %	719	3	19 %	42 %	8 %	31 %
Häme	28	24	86 %	5 580	5,0 %	1 929	647	14 %	45 %	13 %	28 %
Pirkanmaa	33	21	64 %	8 168	7,3 %	1 903	2 571	29 %	31 %	10 %	30 %
Kaakkois-Suomi	24	15	63 %	6 119	5,5 %	1 363	788	24 %	49 %	19 %	9 %
Etelä-Savo	20	13	65 %	1 834	1,6 %	278	273	24 %	43 %	11 %	23 %
Pohjois-Savo	23	15	65 %	1 969	1,8 %	397	290	28 %	50 %	13 %	9 %
Pohjois-Karjala	16	12	75 %	2 206	2,0 %	468	195	42 %	38 %	7 %	12 %
Keski-Suomi	30	25	83 %	3 344	3,0 %	871	721	25 %	30 %	23 %	22 %
Etelä-Pohjanmaa	26	16	62 %	1 061	0,9 %	48	11	22 %	39 %	7 %	31 %
Pohjanmaa	30	13	43 %	4 674	4,2 %	420	2 131	25 %	41 %	20 %	13 %
Pohjois-Pohjanmaa	40	22	55 %	3 710	3,3 %	195	1 618	21 %	33 %	20 %	26 %
Kainuu	10	5	50 %	1 070	1,0 %	28	401	17 %	60 %	6 %	17 %
Lappi	21	18	86 %	2 033	1,8 %	109	332	20 %	37 %	17 %	26 %

Kaavio: Kotouttamisen rakenteet ja kotoutumisen ulottuvuudet

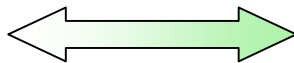
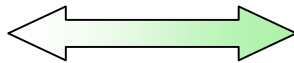
KOTOUTUMISEN ULOTTUVUUDET

ALUEELLINEN/PAIKALLINEN TASO:

•**RAKENTEET:** *kansalaisvapaudet, sosiaalinen osallisuus, tasa-arvo*

•**KULTTUURI:** *monimuotoisuus, suvaitsevaisuus*

•**VUOROVAIKUTUS:** *yhteisöllisyys, osallisuus*

YKSILÖLLINEN TASO:

•**ASEMA:** *työ, varallisuus, mahdollisuudet, sitoutuminen*

•**ORIENTAATIO:** *tieto, tietämys, uskonto, yhteenkuuluvuus*

•**KÄYTTÄYTYMINEN:** *kontaktit, siteet, toimintakyky, intymiteetti*

LÄHTEET

Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999):

Alkuperäinen säädös: www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493.

Lakiin tehdyt muutokset: www.finlex.fi/fi/laki/smur/1999/19990493.

Työministeriö (2006) Ohje maahanmuuttajien kotouttamisesta, kotouttamissuunnitelmasta ja kotoutumistuesta O/10/2006 TM

www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/04_maahanmuutto/03_kotoutuminen/kotouttamisohje_10_2006.pdf

Yhdenvertaisuuslaki- ja suunnitelma ja materiaalia yhdenvertaisuudesta:

www.yhdenvertaisuus.fi/

Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma

http://www.mol.fi/mol/fi/99_pdf/fi/06_tyoministerio/06_julkaisut/10_muut/mamu_ohjelma19102006.pdf

Suomen Kuntaliitto (2004) Maahanmuuttopoliittiset linjaukset

www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;66354;66366;69071;69072

Valtioneuvoston selonteko kotouttamislain toimeenpanosta, VNS 5/2002

[www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip/?\\${APPL}=ermuut&\\${BASE}=ermuut&\\${THWIDS}=0.59/417192&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip/?${APPL}=ermuut&${BASE}=ermuut&${THWIDS}=0.59/417192&${TRIPPIFE}=PDF.pdf)

Eduskunnan vastaus selontekoon: hallintovaliokunnan mietintö, 20/2002 vp

www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/havm_20_2002_p.htm

Euroopan yhteisöjen komissio (2005) Tiedonanto: Yhteinen toimintasuunnitelma kotouttamiselle.

Puitteet kolmansien maiden kansalaisten kotouttamiselle Euroopan unionissa, KOM(2005) 389

<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005DC0389:FI:NOT>

Handbook on Integration for policy-makers and practitioners:

<http://europa.eu.int/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/04/1349&format=HTML&aged=0&language=en&guiLanguage=en>.

Käsikirjassa käsitellään vastatulleiden maahanmuuttajien tutustuttamiskursseja, pakolaisia, kansalaisosallistumista ja kotouttamisen indikaattoreita.

Ruhanen Milla & Martikainen Tuomas (2006) Maahanmuuttajaprojektit: hankkeet ja hyvät käytännöt.

Helsinki: Väestöliiton Väestöntutkimuslaitos

http://www.vaestoliitto.fi/mp/db/file_library/x/IMG/57020/file/Maahanmuuttajaprojektit.pdf#search=%22martikainen%20bhyv%C3%A4t%20k%C3%A4yt%C3%A4nn%C3%B6t%22

Vanhustyön keskusliiton IkäMAMU-toimintaa esittelevät sivut:

www.vanhustyonkeskusliitto.fi/mamu.ph?page=article&alamenu=mamu_1&tid=100629

Perhoniemi, Riku & Jasinskaja-Lahti Inga (2006) Maahanmuuttajien kotoutuminen

pääkaupunkiseudulla : seurantatutkimus vuosilta 1997-2004. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Perustietoa maahanmuuttajille Suomesta eri kielillä:

Infopankki: www.infopankki.fi/

Selman verkkopalvelu pääkaupunkiseudun monikulttuurisuus- ja maahanmuuttotyötä tekeville

www.selma-net.fi/

Työministeriön maahanmuuttosivut: www.mol.fi/migration

Etnisten suhteiden neuvottelukunta: www.mol.fi/etno